

ombudsman
veřejný ochránce práv

Vazební věznice

Zpráva z návštěv zařízení 2022

ombudsman
veřejný ochránce práv

Vazební věznice

Zpráva z návštěv zařízení 2022

POSLÁNÍ OCHRÁNCE

Veřejný ochránce práv (ombudsman) podle zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, chrání osoby před **jednáním úřadů a dalších institucí**, pokud je toto jednání v rozporu s právem, neodpovídá **principům demokratického právního státu a dobré správy** nebo jsou úřady nečinné. Shledá-li pochybení v činnosti úřadu a nedojde-li následně k nápravě, může informovat nadřízený úřad či veřejnost.

Od roku 2006 plní ochránce úkoly **národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před **špatným zacházením**. Návštěvy jsou prováděny jak na místech omezení svobody z moci úřední, tak i v zařízeních, kde je poskytována péče, na níž jsou její příjemci závislí. Svá zjištění a doporučení týkající se podmínek v určitém typu zařízení ochránce zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a na jejich základě formuluje obecné standardy zacházení. Návrhy na zlepšení zjištěného stavu a odstranění případného špatného zacházení ochránce směřuje jak k samotným zařízením a jejich zřizovatelům, tak i k ústředním orgánům státní správy.

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí **národního tělesa pro rovné zacházení a ochranu před diskriminací** (equality body) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje v návaznosti na tzv. návratovou směrnici Evropského parlamentu a Rady **zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění**, předání zajištěných cizinců nebo jejich průvoz přes Českou republiku a sledování trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody.

Počátkem roku 2018 se stal ochránce také **monitorovacím orgánem pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a orgánem, který má za úkol přispívat k naplňování práva volného pohybu občanů Evropské unie**. Jakožto monitorovací orgán pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením ochránce provádí výzkumy, vydává doporučení k otázkám

souvisejícím s naplňováním práv osob se zdravotním postižením a navrhuje opatření směřující k ochraně těchto práv. Za tímto účelem zřizuje Poradní orgán.

Ke zvláštním oprávněním ochránce patří právo podávat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení podzákonných právních předpisů, právo vedlejšího účastenství před Ústavním soudem v řízení o zrušení zákona či jeho části, právo podat žalobu k ochraně veřejného zájmu či návrh na zahájení kárného řízení s předsedou či místopředsedou soudu. Ochránce také může příslušnému úřadu doporučit vydání, změnu či zrušení právního nebo vnitřního předpisu. Doporučení ke změně zákona podává vládě.

Ochránce je **nezávislý a nestranný**, z výkonu své funkce je zodpovědný pouze Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, která ho zvolila. Má jednoho, stejným způsobem zvoleného, **zástupce**, kterého může pověřit částí své působnosti. Se svými poznatky ochránce průběžně seznamuje veřejnost prostřednictvím internetu, sociálních sítí, odborných seminářů, kulatých stolů a konferencí. Nejdůležitější zjištění a doporučení shrnuje **zpráva o činnosti veřejného ochránce práv** předkládaná každoročně Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

OBSAH

POSILÁNÍ OCHRÁNCE	2
OBSAH	4
ÚVODNÍ SLOVO	6
SHRNUTÍ	8
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	10
VÝKON VAZBY OBECNĚ	12
O SYSTEMATICKÝCH NÁVŠTĚVÁCH	16
1. Zákonný podklad systematických návštěv	16
2. Průběh návštěv a zprávy z jednotlivých návštěv	16
3. Informace o navštívených zařízeních	17
POZNATKY ZE SYSTEMATICKÝCH NÁVŠTĚV	18
1. Materiální podmínky	18
1.1 Vazba se zmírněným režimem	18
1.2 Mikroklimatické podmínky – normy	20
1.3 Sanitární zařízení	22
1.4 Oděv	24
2. Bezpečnost	29
2.1 Důkladné osobní prohlídky	30
2.2 Donucovací prostředky	32
2.3 Ubytovací místnosti s kamerou	33
2.4 Kamery v prohlídkových místnostech	35
2.5 Kamery na výstroji příslušníků	36

3. Zdravotní péče	37
3.1 Systém vězeňské zdravotní péče	37
3.2 Zaznamenávání zranění	39
3.3 Vstupní prohlídky	41
3.4 Přítomnost příslušníka v ordinaci	42
3.5 Tlumočení	44
4. Kontakt s vnějším světem	45
4.1 Návštěvy	46
4.2 Telefonování	47
4.3 Skype	48
5. Další aspekty výkonu vazby	49
5.1 Těhotenství a mateřství	49
5.2 Hygiena	51
5.3 Aktivita	54
5.4 Práce obviněných	57
5.5 Stížnosti a systém žádanek	58
5.6 Vnitřní řády	60
PŘEHLED DOPORUČENÍ	62
DOPORUČENÍ ADRESOVANÁ GENERÁLNÍMU ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	62
DOPORUČENÍ ADRESOVANÁ JEDNOTLIVÝM VAZEBNÍM VĚZNICÍM	63
ZDROJE	64

ÚVODNÍ SLOVO

Chránit před špatným zacházením lidí, jejichž osobní svoboda je omezena, je jeden ze zákonných úkolů veřejného ochránce práv. Česká republika tak plní svou povinnost podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení. Po návštěvě každého zařízení vydá ochránce zprávu s doporučeními, jak zlepšit jeho fungování. Po sérii návštěv daného typu zařízení vydá souhrnnou zprávu, která slouží jako vodítko i nenavštíveným zařízením. Jedním z typů zařízení, kde veřejný ochránce práv vykonává uvedenou kontrolní činnost, jsou zařízení Vězeňské služby ČR včetně vazebních věznic.

Obvinění sice tvoří poměrně malou část vězněných osob, nicméně při hodnocení podmínek jejich pobytu ve vězení stejně jako přiměřenosti omezení některých jejich práv je třeba pamatovat na důležitou okolnost, která je odlišuje od zbytku vězeňské populace. Jde totiž o osoby, které státní moc omezila na svobodě, ačkoliv jejich vina dosud nebyla prokázána. Je proto nutné mít na paměti, že jedinou funkcí institutu vazby je zajišťovací funkce. Vazba nemůže a nemá mít funkci sankční ani výchovnou. V tom se zásadně liší od výkonu trestu, a z tohoto důvodu je nutné odlišit podmínky obou institutů.

Předkládaná zpráva shrnuje zjištění ze systematických návštěv, které jsme provedli v pěti vazebních věznicích. Nejedná se však o vyčerpávající přehled problematiky výkonu vazby. Naše pozornost se soustředí na základní témata, jako jsou materiální podmínky, bezpečnost, zdravotní péče a kontakt s vnějším světem. Čtenáře seznámíme také s problematikou těhotných žen ve výkonu vazby anebo denním režimem obviněných.

Souhrnná zpráva z návštěv výkonu vazby navazuje na obdobně zaměřené zprávy, které ochránce vydal k výkonu trestu odnětí svobody (2016) a výkonu zabezpečovací detence (2019).

Přeji Vám inspirativní čtení.

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

SHRNUTÍ

Už v minulosti ochránce doporučoval Vězeňské službě ČR a Ministerstvu spravedlnosti **vytvoření vlastních stavebně-technických standardů**, k čemuž dosud nedošlo. Neexistují tak např. speciální (vězeňské) standardy pro to, kolik sprch či toalet má připadat na určitý počet vězňů, kolik je třeba vyhradit prostoru pro návštěvy na určitý počet vězňů či jaké mají být mikroklimatické či světelné podmínky na celách či ložnicích. V tomto vnímám stále velký dluh vězeňské služby, který se projevuje v nedostatečných materiálních podmínkách, a proto v této zprávě navrhuji dopracovat stavebně-technické standardy pro výstavbu vězeňských zařízení.

Přestože cíle zavedení a rozšiřování výkonu vazby **v oddělení se zmírněným režimem** byly a jsou chvályhodné, v praxi naráží na četné potíže, které jsou pro ředitele a ředitelky věznic těžko řešitelné. Jedná se o téma, které by mělo být i nadále diskutováno a neuzavřeno pouze tím, že vazební věznice formálně splňují minimální stanovené množství míst pro výkon vazby na oddělení se zmírněným režimem.

Kamery v celách, tedy prostoru, který vytváří ten nejzákladnější pocit soukromí u obviněných, by měly být umístěny pouze ve zcela výjimečných případech a jejich používání a umísťování obviněných do takových cel musí být upraveno minimálně na úrovni vnitřního předpisu vězeňské služby.

Důraz by měl být kladen na **zlepšení poskytované zdravotní péče** obviněným, a taktéž na otázky související s jejím poskytováním, například včasností vstupní prohlídky či zajištěním tlumočnicka pro komunikaci mezi lékařem a obviněným cizincem.

Za velmi podstatné považuji, aby obviněným byl zajištěn **co nejširší a nejběžnější kontakt s vnějším světem**, např. zajišťováním větší míry soukromí při telefonických hovorech obviněných (vyjma zákonných důvodů pro omezení soukromí jako např. koluzní vazba), kontaktu s nezletilými dětmi běžným způsobem, umožnění návštěv bez sluchové a zrakové kontroly a rovněž možnosti užívat Skype.

Všichni obvinění by měli mít možnost trávit minimálně **osm hodin denně mimo svou celu**, přičemž by měli tento čas využívat k různým smysluplným aktivitám. Těmi by vedle práce a vzdělávání měly být také sportovní, kulturní či jiné volnočasové aktivity. Tento standard se stále nedaří naplnit.

Věznice v České republice nezajišťují **zaměstnávání obviněných**, ačkoliv to zákon umožňuje. Zaměstnávání obviněných naráží v praxi na spoustu úskalí a problémů, například: nedostatek pracovních míst pro vězněné osoby; nedostatek personálu, který by mohl zajišťovat toto zaměstnávání; na nezájem obviněných; skladba obviněných se velmi často obměňuje, což ztěžuje plánování jeho zaměstnání; současně musí dojít ke splnění účelu a podmínek vazby (zejména v koluzní vazbě). Jsem přesvědčena, že právě zaměstnávání může být cestou k tomu, jak v budoucnosti zajistit rozšíření programu smysluplných aktivit obviněných osob.

I přes řadu doporučení obsažených v této zprávě musím konstatovat, že během návštěv zařízení pro výkon vazby jsem **neshledala špatné zacházení** s vězněnými osobami.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

výbor CPT – Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

ESO – databáze Evidence stanovisek ombudsmana

Evropská vězeňská pravidla – Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům (revize 2020)

Pravidla Nelsona Mandely – Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Listina – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon o výkonu vazby – zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

řád výkonu vazby – vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

NGŘ – nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky

trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vězeňská služba – Vězeňská služba České republiky

zákon o veřejném ochránci práv – zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

zákon o zdravotních službách – zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

zákon o vězeňské službě – zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

VÝKON VAZBY OBECNĚ

 Vazba je v České republice vykonávána v 15 zařízeních vězeňské služby. Konkrétně jde o tyto vazební věznice a věznice s oddělením pro výkon vazby¹:

- » Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno
- » Věznice Břeclav
- » Vazební věznice České Budějovice
- » Vazební věznice Hradec Králové
- » Vazební věznice Liberec
- » Vazební věznice Litoměřice
- » Vazební věznice Olomouc
- » Vazební věznice Ostrava
- » Věznice Ostrov
- » Věznice Plzeň
- » Vazební věznice Praha Pankrác
- » Vazební věznice Praha Ruzyně
- » Věznice Světlá nad Sázavou
- » Vazební věznice Teplice
- » Věznice Znojmo

1. Podle NGR č.34/2021, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby ČR.

Mapa: Zařízení pro výkon vazby na území ČR se zvýrazněním navštívených zařízení.

Systematické návštěvy zaměřené na podmínky výkonu vazby byly provedeny v letech 2019-2021 v pěti z těchto zařízení, což představuje 1/3 všech zařízení pro výkon vazby.

O vzetí do vazby rozhoduje soud, v přípravném řízení rozhoduje soudce pouze na návrh státního zástupce.² Rozhoduje se usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, jež však nemá odkladný účinek. Požadavek soudního rozhodování o vazbě v trestním řízení vyplývá z Listiny a z mezinárodních dohod o ochraně základních lidských práv a svobod.³

Vazba je mimořádné opatření, které slouží k zajištění obviněné osoby po dobu nezbytně nutnou pro účely týkající se trestního řízení a následného výkonu trestu.

Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného, vazba nesmí sloužit jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se např. přiznal ke spáchání trestného činu, aby spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení či aby vypovídal proti dalším osobám. Podstatou vazby je dočasné (nicméně zpravidla delší, řádově trvající týdny, měsíce, výjimečně i roky) omezení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu ve specializované vazební věznici či ve vazebním oddělení věznice pro výkon trestu odnětí svobody.

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava:

- » že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest (tzv. **útěková vazba**),
- » že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (tzv. **koluzní vazba**), nebo
- » že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil (tzv. **předstižná vazba**).

2. Ustanovení § 73b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

3. Např. článek 5 Úmluvy.

Další podmínkou pro vzetí obviněného do vazby je, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.⁴

Do tzv. **vyhošťovací vazby**⁵ lze vzít odsouzeného k trestu vyhoštění, pokud je obava, že se bude skrývat nebo jinak výkon tohoto trestu mařit.

Vazba tedy má tzv. zajišťovací funkci nikoliv funkci sankční ani výchovnou. V tom se zásadně liší od výkonu trestu odnětí svobody. Vazba je fakultativním prostředkem, který by měl být používán orgány činnými v trestním řízení zdrženlivě, tedy úměrně k závažnosti stíhaného skutku, osobě obviněného a naléhavosti vazebních důvodů.

Výkon vazby zahrnuje poměrně malou skupinu ze všech vězňů – cca **8,5 %**.⁶ Počet vazebně stíhaných setrvale klesá, v roce 2010 bylo přijato do vazby 6 115 osob, v roce 2015 to bylo již 4 636 osob a v roce 2020 klesl tento počet na 3 818 osob. Přímo úměru lze taktéž nalézt v délce trvání vazby a počtu vazebně stíhaných osob. Vykonanou vazbu v roce 2020 v délce do dvou měsíců absolvovalo celkem 531 osob, vazbu v délce 1-2 roky absolvovalo 138 osob a více než 2 roky bylo ve vazbě 29 osob.⁷ Česká republika má v Evropě jeden z nejnižších počtů obviněných na počet obyvatel.⁸ K tomuto je však nutné uvést, že v České republice je naopak vysoký počet odsouzených k počtu obyvatel.

4. Ustanovení § 67 trestního řádu.

5. Ustanovení § 350c trestního řádu.

6. Vězeňská služba. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020 [dokument pdf]. Praha: Vězeňská služba [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf> (kapitola 8.1.1 Průměrný počet vězňů v organizačních jednotkách Vězeňské služby České republiky za 1 den v roce 2020, str. 76).

7. Viz Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020.

8. Více zde https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/pre-trial-detainees?field_region_taxonomy_tid=14.

O SYSTEMATICKÝCH NÁVŠTĚVÁCH

1. Zákonný podklad systematických návštěv

Veřejný ochránce práv na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv provádí systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Charakter návštěv je **preventivní s cílem** posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.⁹

Vazební věznice představují zařízení, kde je osobní svoboda omezena z rozhodnutí orgánu veřejné moci ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

2. Průběh návštěv a zprávy z jednotlivých návštěv

Systematické návštěvy proběhly neohlášeně, na místě však vždy s vědomím ředitele či ředitelky zařízení. Provedením návštěv jsem pověřila zaměstnance a zaměstnankyně Kanceláře veřejného ochránce práv (dále „Kancelář“), kterými byli právníci a právničky.

Návštěvy vazebních věznic trvaly vždy dva až tři dny a zahrnovaly prohlídku prostor, pozorování, rozhovory se zaměstnanci a vazebně stíhanými osobami, studium dokumentace, včetně zdravotnické. Z každé systematické návštěvy byla **vyhotovena zpráva, jejíž součástí byly návrhy opatření k nápravě**. Zpráva sloužila k dialogu se zařízeními a jako vodítko k prevenci špatného zacházení.

Zprávu z návštěvy každého zařízení, včetně obdrženého vyjádření zařízení, jsem zveřejnila v souladu se zákonem o veřejném ochránci práv¹⁰ a v databázi Evidence stanovisek ombudsmana (ESO).¹¹ Zprávy nepopisují praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto mohou působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby si zprávy četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocení náročné práce personálu zařízení.

9. Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů).

10. Ustanovení § 23 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

11. Evidence stanovisek ombudsmana (ESO) je dostupná z <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

3. Informace o navštívených zařízeních

Zaměstnanci Kanceláře navštívili celkem pět zařízení určených pro výkon vazby. Konkrétně šlo o čtyři vazební věznice a jednu věznici s oddělením pro výkon vazby. Nejednalo se o návštěvy na základě individuálních stížností. Informace o navštívených zařízeních a jejich kapacitě jsou uvedeny v následující tabulce.

Název zařízení	Kraj	Kapacita (obvinění)	Naplněnost (v době systematické návštěvy)
Vazební věznice Liberec	Liberecký	101	101
Vazební věznice Ostrava	Moravskoslezský	297	276
Věznice Plzeň	Plzeňský	143	122
Vazební věznice České Budějovice	Jihočeský	105	83
Vazební věznice Praha Pankrác	hl. město Praha	376	256

POZNATKY ZE SYSTEMATICKÝCH NÁVŠTĚV

1. Materiální podmínky

1.1 Vazba se zmírněným režimem

Institut zmírněné vazby je jedním z projevů principu humanizace vězeňství, jeho účelem je mimo jiné snížení intenzity zátěžových situací vyplývajících z uvěznění.^{12, 13} Za splnění požadavků stanovených zákonem o výkonu vazby a řádem výkonu vazby je možné obviněného umístit do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem. V tomto oddělení se nachází ubytovací prostor se sociálním a kulturním zařízením, v němž se obvinění mohou v určeném čase volně pohybovat a potkávat se s dalšími obviněnými,¹⁴ oproti standardním oddílům, kde jsou obvinění uzamčeni po většinu dne. Zmírněný režim by měl být primárně vytvářen pro mladistvé¹⁵ a také pro cizince,¹⁶ jestliže to podmínky ve věznici umožňují.

Vytvoření prostorů pro zmírněnou vazbu je v praxi pro některé z věznic obtížně řešitelný problém. Věznice se nachází v některých případech v památkově chráněných budovách nebo dispozice budovy neumožňují vyhrazení ideálního prostoru, který by splňoval původní účel zavedení tohoto institutu. Ve třech z navštívených věznic mohli obvinění zařazení do oddělení se zmírněným režimem využívat výhod tohoto umístění jen po omezenou denní dobu. V případě obviněných žen v jedné věznici se jednalo o pouhé tři hodiny denně.

Ubytování bylo v průběhu návštěv zpravidla ve stejných malých, ne příliš vzhledných (vícelůžkových) celách, v některých věznicích s tím rozdílem, že tyto cely byly dodatečně propojené průchody mezi původně samostatnými celami. Tímto ovšem mohla pro některé obviněné vzniknout nepříjemnost v podobě pobytu v průchozí cele, a tedy ztráty části soukromí. S ohledem na základní benefit (neuzavření na cele po velkou část dne, resp. možnost pohybovat se v průběhu dne po větším prostoru), který by obvinění mohli ztratit vyřazením z oddělení se zmírněným režimem, si na tuto skutečnost vedení věznice nikdo raději nestěžoval, byť zaměstnancům Kanceláře ano.

12. FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, s. 203.

13. DRÁPAL, J., JIŘÍČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 167–169.

14. Ustanovení § 73 odst. 2 řádu výkonu vazby.

15. Ustanovení § 28 zákona o výkonu vazby.

Fotografie: Oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem.

Za nastaveného systému (tvořeného podmínkami dle právních předpisů, samotnou věznicí a stavebně-technickými možnostmi) nemohou někteří obvinění na ubytování ve vazbě se zmírněným režimem dosáhnout bez ohledu na to, jak se chovají v průběhu vazební stíhání. Ve všech navštívených věznicích se to týkalo osob obviněných ze závažnější trestné činnosti, v některých věznicích je zmírněná vazba nedostupná i obviněným ženám. Ve druhém jmenovaném případě problém souvisí opět s prostorovými možnostmi věznic s ohledem na v tomto kontextu malý počet vazebně stíhaných žen.

Od způsobu vytvoření oddílu se zmírněným režimem se také odvíjí to, zda je dosažitelný pro obviněné nekuřáky. Vzhledem k tomu, že ti jsou početně v obdobném postavení jako ženy, při vytvoření tohoto oddílu propojením cel je znemožněno, aby v takových prostorech mohli pobývat současně kuřáci a nekuřáci, pokud mimo ubytovací místnosti není současně vytvořena kuárna. Jsem však přesvědčena, že by věznice plněním povinnosti zajistit ochranu zdraví nekuřáků neměla vyloučit tyto obviněné z možnosti pobytu ve zmírněném režimu.

Poslední skupinou, která s ohledem na svoji malou početnost nevyužívá zmírněné vazby, jsou mladiství. Ve všech navštívených věznicích ovšem přístup personálu k těmto obviněným a množství aktivit jim nabízené (byť v některých případech odmítané) kompenzovalo nemožnost zařazení do zmírněné vazby.

Přestože cíle zavedení a rozšiřování výkonu vazby v oddělení se zmírněným režimem byly a jsou chvályhodné, v praxi naráží na četné potíže, které jsou pro ředitele a ředitelky věznic těžko řešitelné. Jedná se o téma, které by mělo být i nadále diskutováno a neuzavřeno pouze tím, že vazební věznice formálně splňují minimální stanovené množství míst pro výkon vazby na oddělení se zmírněným režimem.

Fotografie: Oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem.

1.2 Mikroklimatické podmínky – normy

Ubytování zajišťované pro vězněné osoby, zejména pak veškeré prostory určené pro spaní, musí odpovídat zdravotním a hygienickým požadavkům s patřičným ohledem na klimatické podmínky, mimo jiné taktéž i na větrání a osvětlení. Ve všech prostorách, v nichž mají vězněné osoby žít, pracovat nebo se shromažďovat, je třeba dodržovat tyto podmínky:

- » musí mít dostatečně velká okna, aby vězněné osoby mohly za normálních okolností při denním světle číst nebo pracovat. Okna musí být konstruována tak, aby umožnila přístup čerstvého vzduchu s výjimkou případů, kdy existuje dostatečně efektivní klimatizační zařízení;
- » umělé osvětlení musí odpovídat uznávaným technickým normám.

Přitom konkrétní minimální požadavky musí být stanoveny v národní legislativě.¹⁷

Umělé osvětlení musí být natolik dostatečné, aby si vězněné osoby při práci či četbě nepoškozovaly zrak.¹⁸

V několika navštívených zařízeních jsem se setkala s problémem v **nedostatečném osvětlení cel**. Viníkem je architektura často historických budov, které v některých celách neumožňují průnik dostatku denního světla. Nedostatek přirozeného denního osvětlení je přitom jedním z psychohygienických stresorů, které negativně působí na chování a psychiku obviněného. Tyto nežádoucí podmínky by měly být alespoň nahrazeny kvalitním umělým osvětlením. Mé doporučení k instalaci silnějšího osvětlení věznice akceptovaly.

17. Bod č. 18.1–18.3 European Prison Rules. Recommendation Rec (2006) 2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules (revised). Council of Europe. [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2020 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf.

18. Bod č. 14 písm. b) Pravidel OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami (Pravidla Nelsona Mandely). [Ochrance.cz](https://www.ochrance.cz) [online]. Brno: KVOP, 2020 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf.

Fotografie: Zachycení světelných podmínek v cele ve slunečný den.
Fotografie byla pořízena z osvětlené chodby oddílu použití blesku.

Fotografie: Piškoty na oknech věznice.

S mikroklimatickými podmínkami na celách souvisí i téma **clon na zevním plášti** některých ubytovacích budov. Výbor CPT se ve svých standardech k této záležitosti vyjadřoval takto: „CPT plně akceptuje, že pro určité vězně je namísto přijmout specifická bezpečnostní opatření pro zabránění rizika domlouvání a/nebo kriminálních aktivit. Ovšem taková opatření by měla být výjimkou a nikoli pravidlem.“¹⁹ Z vnější strany oken všech cel byly v jedné z navštívených věznic nainstalovány plastové clony (tzv. piškoty), jejichž účelem je zabránit nepovoleným kontaktům obviněných. Současně byla ještě zevnitř oken upevněna tyč znemožňující otevření oken a vyvětrání. Je nutno uvést, že okna cel obviněných neústila do veřejné zástavby, ale pouze do vnitrobloku komplexu věznice a soudu. Obvinění si stěžovali na dusno na celách v letních měsících a při návštěvách cel bylo zaznamenáno, že na většině z nich bylo rozsvíceno denní světlo, přestože se systematická návštěva odehrávala na začátku srpna za jasného dne. Přestože chápu argument, že tzv. piškoty na oknech pomáhají prevenci nedovoleného styku obviněných (tzv. koňování), není vhodné, aby takto omezující opatření bylo plošné bez individuálního posouzení, jak vyžaduje výbor CPT. Věznice by měla na problémové jednání obviněných standardně reagovat individuálně např. prostřednictvím kázeňského řízení, nikoliv plošným „zabedněním“ oken cel piškoty. V kombinaci s vnitřní zábranou, která neumožňuje otevřít okno, je možnost efektivně vyvětrat místnost minimální. Taková úprava oken cel může mít, podle mého názoru, vliv na fyzické a psychické zdraví obviněných²⁰, a proto by měla být velmi výjimečná a odůvodněná.

Doporučení

1. Zajistit ve všech celách vazebních věznic dostatečné světelné podmínky a efektivní větrání.

19. Bod č. 30 výboru CPT. Aktualizace standardů CPT ohledně výkonu vazby a trestu, CPT/Inf (2001) 16 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806cd1fb>.

20. Více o problematice přístupu vězněných osob k dennímu světlu a čerstvému vzduchu a k jeho dopadům na jejich psychické a fyzické zdraví pojednává například jedna z případových studií v publikaci: ŠABATOVÁ, Anna. Ombudsman a lidská práva. Brno: DOPLNĚK, 2008, ISBN 978-80-7239-229-2, s. 145–156.

1.2.1 Standardy pro výstavbu nových zařízení

Již v minulosti ochránce doporučoval vězeňské službě a Ministerstvu spravedlnosti vytvoření vlastních stavebně-technických standardů, k čemuž dosud nedošlo. Těmito pravidly by byl stanoven alespoň jakýsi minimální standard stran zejména hygienických podmínek ve věznicích. Aktuálně tak neexistují např. speciální vězeňské standardy toho, kolik sprch či toalet má připadat na určitý počet vězněných osob, kolik je třeba vyhradit prostoru pro návštěvy na určitý počet vězněných osob či jaké mají být mikroklimatické podmínky na celách, ložnicích a jiných prostorech vězeňských zařízení.²¹ V souvislosti s Konceptí vězeňství do roku 2025 se vězeňská služba začala zabývat tvorbou těchto technických standardů, což vítám a sledávám nezbytným pro další rozvoj vězeňství. Nové standardy by se v mezích organizačních, technických a finančních možností měly vztahovat i na stávající věznice.

K uvedenému je třeba poznamenat, že nová právní úprava v řádu výkonu vazby (ale i výkonu trestu odnětí svobody) reaguje na aktuální doporučení výboru CPT. Od 1. 1. 2024 bude stanovena větší minimální ubytovací plocha pro obviněné. V cele nebo ložnici určené pro ubytování více obviněných musí na jednoho z obviněných připadat ubytovací plocha nejméně 6 m² a na každého dalšího nejméně 4 m². Cela nebo ložnice určená k ubytování pouze jednoho obviněného nesmí mít ubytovací plochu menší než 6 m². Umístit obviněného do cely nebo ložnice, v níž na něho připadne ubytovací plocha menší, lze pouze tehdy, když celkový počet obviněných v rámci obvodu vrchního soudu překročí ubytovací kapacitu věznic; ubytovací plocha připadající na jednoho obviněného však nesmí být menší než 3 m². Do takto stanovené ubytovací plochy se nezapočítává plocha sociálního zařízení.²² Uvedené navýšení ubytovací plochy doporučoval v minulosti taktéž již veřejný ochránce práv.²³

Doporučení

2. Dopracovat stavebně-technické standardy vězeňských zařízení.

1.3 Sanitární zařízení

Evropská vězeňská pravidla stanoví, že vězněné osoby musí mít přístup k sanitárním zařízením, která jsou zdravotně nezávadná a respektují právo na soukromí, a že všechny části věznice musí být stále udržovány v dobrém technickém stavu a čistotě.²⁴ Tato zařízení musí být přizpůsobena tak, aby umožňovala obviněným vykonat své potřeby v čistotě a důstojným způsobem.²⁵

Zjištění z návštěv

- » V jedné z navštívených věznic byla toaleta oddělena od ostatního prostoru pomocí plastového závěsu a stavební příčky; v další věznici byla toaleta oddělena od zbytku místnosti dostatečně vysokou kovovou zástěnou s posuvnými dveřmi.
- » Ve dvou navštívených věznicích byla toaleta oddělena pomocí stavební příčky nebo kovové stěny dosahující úrovně pasu. Zábrana neposkytovala dostatečné soukromí a ani nechránila osobu používající toaletu před pohledem obviněného nacházejícího se na horním lůžku v místnosti.

21. MOTEJL, Otakar, ZDRAŽILOVÁ, Petra, SVOBODA, Milan a kol. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Vězeňství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, ISBN 978-80-7357-606-6, s. 64. Dostupné z https://www.ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Vezenstvi.pdf.

22. Ustanovení § 15 řádu výkonu vazby (ve znění účinném od 1. 1. 2024).

23. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. Věznice. 2016. Veřejný ochránce práv – ombudsman. Brno [cit. 2022-01-19], str. 18. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

24. Bod č. 19.1 a 19.3 Evropských vězeňských pravidel.

25. Bod č. 15 Pravidel Nelsona Mandely.

- » V jedné z věznic byla v kulturní místnosti umístěna toaleta, která byla oddělena stavební příčkou dosahující úrovně pasu, a navíc byla v zorném poli při sledování televize.
- » Jedna věznice měla na cele sloužící ke zdravotní izolaci, konstruované pouze pro jednoho obviněného, toaletu v rohu u vchodu do místnosti. Obviněný nebyl žádným způsobem chráněn před pohledem příslušníků, kteří mohli v nevhodnou dobu nahlédnout do cely průzorem ve dveřích.
- » V jiné věznici měla bezbariérová cela prostor pro sprchu a toaletu úplně otevřený s pouze nízkou zídkou. Obvinění tak nebyli ukryti před zraky příslušníků, kteří do cely mohou kdykoliv nahlédnout. V případě umístění více obviněných na této cele nebylo zajištěno ani soukromí takto ubytovaných obviněných mezi sebou.

Ochránce již v minulosti konstatoval, že společná toaleta musí být opatřena dostatečnými vizuálními bariérami ze stran i z čelního pohledu. Pokud je toaleta přímo uvnitř cely, musí být buď oddělena od zbytku cely, přičemž za optimální řešení je považováno stavebnětechnické oddělení, nebo tato cela musí být využívána pouze jedním odsouzeným.²⁶ Výbor CPT opakovaně doporučoval, aby sociální zařízení ve všech dvoulůžkových a vícelůžkových celách byla vybavena plnou přepážkou (tj. od podlahy ke stropu).²⁷

V případě, že umístění toalety nedovoluje dostatečně vysoké zástěny z důvodu zamezení větrání či průniku denního světla, bylo by vhodné stavební příčku nebo kovové dveře od úrovně pasu nahoru doplnit průsvitnou (neprůhlednou) nebo zatahovací zástěnou. Zdůrazňuji, že taková úprava je pouze dočasná a řeší ochranu soukromí pouze do plánovaných rekonstrukcí.

Současně se stavebně-technickým řešením oddělení sanitárního zařízení je třeba také zajistit jeho účinné odvětrávání. I nedostatek soukromí při používání sanitárního zařízení a špatná ventilace mohou dosáhnout s dalšími faktory (podmínkami) ponižujícího zacházení.²⁸

26. ŠABATOVÁ, Anna, SVOBODA, Milan, MATUŠKA, Jiří, KLUMPAR, Martin. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Vězeňství II. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Dostupné z https://www.ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Vezenstvi_II.pdf.

27. Bod č. 53 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dne 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

28. Rozhodnutí ESLP ve věci Varga a další proti Maďarsku ze dne 10. dubna 2015, č. 14097/12.

Fotografie: Toaleta na cele.

1.4 Oděv

Obviněný má právo používat ve výkonu vazby svůj vlastní oděv, prádlo a obuv, pokud jsou splněny podmínky hygienické a estetické nezávadnosti a je zajištěna výměna tohoto oblečení. V případě, že nejsou splněny uvedené podmínky, oblečení obviněného se odevzdá do úschovy a obviněný je povinen používat vězeňský oděv, prádlo a obuv,²⁹ přičemž musí dbát o jejich čistotu a udržovat je ve stavu způsobilém k řádnému užívání.³⁰ Oděv poskytnutý věznicí nesmí v obviněných vyvolávat pocity ponížení či degradace.³¹ Obviněný musí mít na vycházce vlastní nebo vězeňský oděv a obuv přiměřený povětrnostním podmínkám.³² Mladistvým obviněným a mladistvým odsouzeným mužům a ženám se vždy, pokud nemají vlastní, poskytuje tepláková souprava a sportovní obuv k umožnění účasti na povolených organizovaných sportovních a zájmových akcích.³³

Počet jednotlivých kusů oděvu, které obviněné osoby od věznice obdrží, upravuje vnitřní předpis vězeňské služby.³⁴ Ten uvádí, že obviněným je (mimo venkovní oděv) poskytnuto jedno triko, jedny kalhoty, jedno pyžamo a jedna mikina. K tomu dva páry ponožek a dvojce trenýrky. Ženám pak troje kalhotky a dvě podprsenky. Mikinu a kalhoty přitom věznice mění jednou za 14 dnů společně s ložním prádlem. K výměně trika a spodního prádla dochází standardně jednou za týden.

Je třeba mít na paměti, že přestože obvinění mají oblečení na sportování, nemají na tuto aktivitu vyhrazeno spodní prádlo. Lze také poukázat na to, že odsouzené ženy obdrží podle vnitřního předpisu vyšší počet spodního prádla (čtyři kusy kalhotek) než ženy obviněné.

29. Ustanovení § 12 zákona o výkonu vazby.

30. Ustanovení § 30 odst. 1 řádu výkonu vazby.

31. Bod č. 20.1 a 20.2 Evropských vězeňských pravidel.

32. Ustanovení § 38 řádu výkonu vazby.

33. Ustanovení § 13 odst. 8 NGR č. 6/2012, o vystrojování obviněných, odsouzených a chovanců.

34. NGR č. 6/2012, o vystrojování obviněných, odsouzených a chovanců.

Zjištění z návštěv

- » V některých věznicích bylo obviněným umožněno vyprat si spodní prádlo na cele (v jiných byla tato činnost zakázána).
- » V jedné z navštívených věznic byl obviněným poskytnut pouze jeden pár ponožek. Tato věznice přitom nezajišťovala jejich pravidelnou výměnu. Obvinění tak byli nuceni si je prát ve studené vodě na cele. K těmto ponožkám pak obviněným věznice umožnila mít ponožky, ve kterých byli dopraveni do výkonu vazby. V téže věznici někteří obvinění, kteří byli do výkonu vazby dopraveni v sandálech či pantoflích bez ponožek, měli k dispozici na cele pouze jeden pár ponožek poskytnutých věznicí. V obdobné situaci byli i obvinění muži v jiné věznici. Ta jim poskytovala na týden pouze jedny trenýrky.

Jsem přesvědčena o tom, že množství poskytovaného spodního prádla na týden neumožňuje obviněným být zpravidla v čistém oblečení, což může vést k pocitu určitého ponížení a nekomfortu, který není v moderní společnosti 21. století akceptovatelný. Věznice by měla obviněným poskytovat jeden kus spodního prádla a jeden pár ponožek na každý den v týdnu a alespoň dvě trika na týden. V opačném případě se domnívám, že je porušena jedna ze základních zásad výkonu vazby, kterou je zachování důstojnosti obviněného.³⁵

Mimo počet jednotlivých oděvních součástí upozorňuji také na absenci oděvu, který by byl vhodný do horkých letních dnů. Jak řád výkonu vazby, tak i mezinárodní soft law³⁶ uvádějí, že obuv i oděv poskytnutý věznicí při vycházkách musí být přiměřený povětrnostním podmínkám. Za vhodný oděv nelze považovat při letních dnech dlouhé kalhoty z hrubé látky, které obvinění užívají i v zimních měsících. Bylo by tak vhodné, aby vězeňská služba zařadila mezi výstrojí součástky například kraťasy nebo tříčtvrteční kalhoty, které by lépe odpovídaly horkým letním dnům.

Doporučení

3. Změnit příslušný vnitřní předpis tak, aby bylo obviněným zajištěno dostatečné množství spodního prádla, ponožek a triček.
4. Zajistit obviněným oděv uzpůsobený klimatickým podmínkám v letním období.

Fotografie: Ilustrační foto - výstroj obviněných.

35. Ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

36. Bod č. 20.1 Evropských vězeňských pravidel.

1.4.1 Kombinování erárního a vlastního oblečení

Podle vnitřního předpisu vězeňské služby nosí obvinění ke svrchnímu vězeňskému ošacení vlastní nebo vězeňské spodní prádlo, vlastní nebo vězeňské ponožky a vězeňskou obuv, přičemž mohou nosit vlastní pantofle.³⁷

Z rozhovorů jak s personálem, tak s obviněnými v některých věznicích vyplynulo, že nelze kombinovat ústavní oděv a vlastní spodní prádlo. To kritizoval ochránce již ve Zprávě z návštěv vazebních věznic z roku 2010, protože pro takovou praxi není „žádný důvod, pakliže je splněna podmínka hygienické a estetické nezávadnosti a [je] zajištěna výměna vlastního oděvu na vlastní náklady“.³⁸ Uvedená praxe navíc neodpovídá výše uvedenému vnitřnímu předpisu. Věznice tak musí umožnit obviněným nosit vlastní spodní prádlo k ústavnímu oděvu.

Zjištění z návštěv

- » Věznice vyžadovaly pro povolení nošení vlastního oděvu jeho týdenní výměnu, přičemž pokud nová sada oblečení neobsahuje stanovený počet kusů požadovaný věznicí, pak není takové oblečení obviněnému předáno a je nucen nosit oděv ústavní.
- » Požadovaný počet jednotlivých druhů civilního oděvu není mezi věznicemi jednotný. Některé věznice vyžadovaly striktní splnění stanoveného počtu u jednotlivých druhů oděvu, přičemž toto množství si určily.

Mám za to, že pokud obviněná osoba obdrží například od svých příbuzných sadu nového oblečení, ve které schází nějaké oděvní součástky, tak je lze nahradit oděvem ústavním. Kombinaci ústavního a civilního oděvu zákon nezakazuje. Ze strany věznic jsme se setkali s tvrzením, že takový postup zákon o výkonu vazby neumožňuje. S tím však nelze souhlasit. Zákon jednoznačně sleduje cíl směřující k zachování určitého hygienického standardu, aby obvinění chodili v čistém oděvu, který není nějak esteticky závadný. Dále je třeba vzít v úvahu řád výkonu vazby, který uvádí, že obviněný používá po dobu vazby zpravidla vlastní oděv, prádlo a obuv.³⁹ Z toho je patrné, že je preferováno, aby obviněný nosil vlastní oděv, a to za zákonem stanovených podmínek, které však kombinaci oděvů nevylučují. Naopak, důraz na vlastní oděv potvrzuje, že je možná i kombinace vlastního a vězeňského oděvu.

Obvinění mohou být podrobeni jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti.⁴⁰ Osobně však netuším, jak by mohla kombinace vězeňského a vlastního oděvu narušit vnitřní pořádek a bezpečnost či odporovat účelu vazby z hlediska jejího důvodu. Chápu, že věznice chce mít přehled o tom, jaké věci má každý obviněný u sebe (např. s ohledem na jejich množství), a zaměstnanci věznice by tak měli zhoršený přehled o uvedeném. Navrhovaný postup by tak byl nesnadný, zároveň však realizovatelný a důležitý z hlediska obviněných.

Vězeňská služba tak svým extenzivním výkladem tohoto omezení, které nemá oporu v zákoně ani vyhlášce, nepřiměřeně zasahuje do práva obviněných na soukromý život. V této souvislosti připomínám, že při pochybnostech ve výkladu nějakého ustanovení, kde dochází ke kolizi základního práva a určitého veřejného statku, by měla být dána přednost svobodě jednotlivce před státní regulací (in dubio pro libertate). Dále také připomínám, že omezení základního práva může být v demokratické společnosti učiněno pouze na základě zákona, přičemž daná omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena⁴¹; v daném případě zejména: zachování hygienického standardu a vyloučení esteticky závadného oblečení. Jsem tak názoru (obdobně jako moji předchůdci),⁴² že věznice nemá legitimní oprávnění zakotvené

37. Bod č. 1 přílohy č. 2 NGR č. 6/2012, o vystrojování obviněných, odsouzených a chovanců.

38. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva z návštěv vazebních věznic z roku 2010, Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line] Brno s. 20. [cit. 2022-01-26] Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2010/Vazebni_veznice_2010.pdf.

39. Ustanovení § 29 odst. 1 řádu výkonu vazby.

40. Ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

41. Článek 4 odst. 2 a 4 Listiny základních práv a svobod.

42. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva z návštěv vazebních věznic z roku 2010, Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line] Brno s. 21. [cit. 2022-01-26] Dostupné z https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/9-2010-NZ-Zprava_z_navstev_vazebnich_veznic.pdf.

v právním předpisu k zákazu (omezení) kombinace vlastního a vězeňského oděvu. Naopak, daná právní úprava tomu neodporuje, přičemž sama vězeňská služba umožňuje (podle vnitřního předpisu) takovou kombinaci, byť jen pro některé kusy oděvu. Z pohledu ekonomického by taková kombinace byla také přínosem. Daný přístup může snížit věznicí náklady, jelikož by nemusela prát tolik erárního oblečení. Současně si jsem vědoma, že mohou vyvstat zvýšené náklady na kontrolu balíků (nebo věcí předaných při návštěvě), vodu či pořízení praček. I přesto se domnívám, že by vězeňská služba měla umožňovat obviněným jakoukoliv kombinaci erárního a vlastního oděvu.

Doporučení

5. Umožnit obviněným kombinaci erárního a vlastního oděvu.

1.4.2 Výměna oděvu

Obvinění mohou nosit svůj vlastní oděv pod podmínkou, že jeho výměna bude zabezpečena nejméně jednou týdně.⁴³

Zjištění z návštěv

- » Některé obviněné osoby si stěžovaly na logistické potíže, se kterými se v souvislosti s výměnou vlastního oděvu musejí potýkat. Podle právních předpisů mohou obvinění přijímat návštěvu pouze jednou za 14 dnů, při níž k výměně prádla může dojít. Druhý týden si musejí výměnu zajistit pomocí balíčku či osobní donáškou do věznice.

Jedna z věznic argumentovala, že pokud obviněný dostane od svých blízkých prádlo, které by pokrývalo jeho potřeby na dva týdny, nic to z pohledu věznice nemění na tom, že výměnu prádla si má zajistit podle zákona každý týden, přestože má čisté oblečení na týdny dva. Tento přístup považuji za nelogický a zbytečně formalistický. Účelem ustanovení je to, aby obvinění chodili v čistém oblečení, což by bylo dodrženo i v případě dodávky oblečení na dva týdny.

Další argument, který se v této souvislosti objevoval, byl, že skříňky na celách nejsou dostatečně prostorné pro uchování oblečení na dva týdny. Velikost skříněk se však ve věznicích liší, přičemž různí obvinění mohou mít odlišný počet věcí ve skřínkách. Uvítala bych, kdyby věznice ponechala vždy na individuálním posouzení konkrétního případu, zda má dotýčný obviněný dostatečný prostor ve skřínce, či nikoliv.

Doporučení

6. Umožnit obviněným provádět výměnu oděvů s dvoutýdenním intervalem, pokud to umožňuje velikost skříněk.

43. Ustanovení § 29 odst. 2 řádu výkonu vazby.

Fotografie: Skříně na celách obviněných.

1.4.3 Sportovní oblečení

Věznice je povinna podle možností obviněným nabídnout nějaké sportovní programy a vytvořit pro ně vhodné podmínky.⁴⁴ Podle Pravidel Nelsona Mandely musí mít každý vězeň, který není zaměstnán na venkovním pracovišti, alespoň jednu hodinu denně sportovní aktivity na čerstvém vzduchu, jestliže to počasí dovoluje.⁴⁵

Zjištění z návštěv

- » V jedné věznici bylo zjištěno, že sice nabízí pro obviněné sportovní aktivity, nicméně současně ukládá podmínku, že se obvinění nemohou účastnit těchto sportovních aktivit, pokud nemají vlastní civilní oděv. Pro velkou část obviněných je však splnění této podmínky nedosažitelné.

Doporučení

- 7. Věznice by měly umožnit sportovní aktivitu všem obviněným, bez ohledu na to, zda vlastní civilní sportovní oděv, či nikoliv.

1.4.4 Praní oděvu

Pokud to podmínky věznice umožňují, může věznice obviněnému zabezpečit na jeho náklady vyprání jeho vlastního oblečení.⁴⁶

44. Ustanovení § 4a zákona o výkonu vazby.

45. Bod č. 23.1 Pravidel Nelsona Mandely.

46. Ustanovení § 30 odst. 1 řádu výkonu vazby.

Ve většině navštívených věznic neumožňovali obviněným vyprat si své civilní prádlo. V jedné z navštívených věznic si obvinění mohli své prádlo vyprat na vlastní náklady, a to bez limitu množství a četnosti. Služba byla zpoplatněna podle ceníku, který je každý rok aktualizován vzhledem k vývoji cen energií a výše pracovních odměn odsouzených. Cena za vyprání a vyžehlení prádla v roce 2019 činila v dané věznici 82 Kč za 1 kg prádla a 106 Kč za vyprání a vyžehlení 5 kg prádla. Z důvodu zpoplatnění však službu mnoho obviněných nevyužívalo. Další věznice pak přistoupila k zakoupení pračky a sušičky na základě zprávy ze systematické návštěvy a následné diskuse.

Domnívám se, že jednou z cest, jak zvýšit hygienický standard ve věznicích, je i poskytnout obviněným možnost, aby si mohli své civilní prádlo vyprat ve věznici. Tím by došlo ke snížení logistických potíží v rámci pravidelné dodávky oděvu příbuznými. V případě umístění pračky například přímo na oddělení vazby se zmírněným režimem by takové opatření mohlo mít i kladný vliv na posílení kompetencí obviněných.

Doporučení

8. Zajistit obviněným možnost vyprání vlastního oděvu v automatické pračce.

2. Bezpečnost

Jedním z úkolů vězeňské služby je zajištění vnější i vnitřní bezpečnosti, v rámci níž musí být zajištěna bezpečnost jak vězňů, tak personálu a navštěvujících osob.⁴⁷ Ke splnění tohoto účelu se využívá kamerový systém, donucovací prostředky, osobní prohlídky, systém prevence násilí a sebepoškozování či další nástroje. Úmluva ukládá státu povinnost zajistit ochranu života a zdraví vězňů, zároveň však vyžaduje, aby bezpečnostní opatření nebyla nastavena tak, aby způsobovala nepřiměřené zásahy do práva vězňů na respektování soukromého a rodinného života, či dokonce nelidské nebo ponižující zacházení.⁴⁸

Fotografie: Ilustrační foto - chodba věznice.

47. Bod č. 52.2 Evropských vězeňských pravidel.

48. Koncepce vězeňství do roku 2025, str. 108.

Práva a povinnosti obviněných jsou převážně upraveny zákonem o výkonu vazby a řádem výkonu vazby, přičemž jednotlivá ustanovení jsou dále upřesněna vnitřními předpisy vězeňské služby nebo samotným vnitřním řádem věznice. Obviněný smí být „podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku.“⁴⁹ V souvislosti s omezováním práv osob ve vazbě lze také zmínit Evropská vězeňská pravidla, která uvádějí, že osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením vazby, přičemž podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.⁵⁰

2.1 Důkladné osobní prohlídky

Zachování lidské důstojnosti je jedním z lidských práv, která jsou zaručena všem osobám.⁵¹ Ústavní soud právo na lidskou důstojnost interpretuje jako zákaz nakládání s člověkem jako s objektem, s pouhým nástrojem či prostředkem k dosažení nějakého cíle. Jedná se tak o nepodkročitelný standard zacházení s člověkem jako s lidskou bytostí.⁵² Proto i při provádění důkladných osobních prohlídek musí vězeňský personál toto právo obviněných respektovat.⁵³

Přestože důkladné osobní prohlídky představují obecně zásah do lidské důstojnosti a soukromí vězněných osob, v daném prostředí za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti lze tento zásah považovat za legitimní, pokud je prováděn přiměřeným způsobem.⁵⁴ Důkladná osobní prohlídka se provádí vždy tak, aby byla zachována lidská důstojnost prohlížené vězněné osoby a aby zásah do jejích práv a svobod nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného důkladnou osobní prohlídkou.⁵⁵

Zjištění z návštěv

- » Ve dvou navštívených věznicích byly prohlížené osoby vystaveny pohledům ostatních obviněných či jiných osob, které se nacházely ve stejné místnosti.
- » Ve třech navštívených věznicích byly důkladné osobní prohlídky prováděny plošně u všech obviněných před návštěvou i po ní. Zatímco ve dvou věznicích se to týkalo jakékoliv návštěvy, v jedné věznici se nepřístupovalo k důkladným osobním prohlídkám před setkáními s advokátem a po nich.

Provádění důkladných osobních prohlídek je upraveno ve vnitřním předpisu vězeňské služby, který mimo jiné stanoví, že se k provedení této prohlídky přistoupí, jestliže existuje důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik, že obviněný má u sebe nebezpečné předměty nebo nepovolené věci.⁵⁶ Není tedy možné posuzovat vznik bezpečnostního rizika plošně či provádět důkladné osobní prohlídky automaticky a rutinně. Takový postup totiž není v souladu s vnitřním předpisem vězeňské služby ani judikaturou ESLP.⁵⁷ Pro provedení důkladných osobních prohlídek musí totiž vždy existovat závažné podezření, že dotčená osoba na/v těle skrývá zakázané předměty či látky, přičemž toto podezření musí být založeno na konkrétních skutečnostech vztahujících se právě k dotčené osobě.

49. Ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

50. Bod č. 2 Evropských vězeňských pravidel.

51. Článek 10 odst. 1 Listiny.

52. BARTOŇ, Michal, KRATOCHVÍL, Jan, KOPA, Martin, TOMOSZEK, Maxim, JIRÁSEK, Jiří, SVAČEK, Ondřej. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), ISBN 978-80-7502-128-1, s. 221–222.

53. Bod č. 54.3 Evropských vězeňských pravidel.

54. Tento názor zastává ochránce dlouhodobě, jak je patrné ze závěrečného stanoviska ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. 645/2011/VOP/MS. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line] Brno [cit. 2022-1-28] Dostupné z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2320>.

55. Ustanovení § 95 odst. 2 NGŘ č. 33/2019, o vězeňské a justiční stráži.

56. Ustanovení § 94 odst. 1 tamtéž.

57. „Důkladné osobní prohlídky mohou být při určitých příležitostech za účelem zajištění bezpečnosti a pořádku ve věznicích a předcházení trestní činnosti nezbytné. Musejí však být provedeny adekvátním způsobem a musejí být odůvodněné.“ Citace z rozhodnutí ESLP ve věci Yankov proti Bulharsku ze dne 11. prosince 2003, č. 39084/97.

Vykonání důkladné osobní prohlídky musí být nezbytné k dosažení sledovaného legitimního cíle (zajištění bezpečnosti ve věznici či předcházení trestné činnosti) a je možné ji vykonat jen tehdy, není-li možné sledovaného legitimního cíle dosáhnout jiným způsobem, např. pohmatem nebo detekčním zařízením.⁵⁸

Prohlídka musí být dále provedena tak, aby nebyl překročen stupeň utrpení a ponížení, který je s důkladnou osobní prohlídkou nevyhnutelně spjat; musí tedy být maximálně usilováno o zachování důstojnosti prohlížené osoby, aby prohlídkou nebyla dotčena víc, než je nezbytně nutné. Výbor CPT vyžaduje provádění těchto prohlídek způsobem spočívajícím v postupném svlékání, kdy prohlížená osoba bude mít obnaženu vždy pouze jednu polovinu těla.⁵⁹ Navíc prohlídka musí být prováděna v místnosti, která je uzpůsobena tak, aby prohlíženou osobu nebylo možné pozorovat z vnějšku místnosti.⁶⁰ Taktéž by neměla být prohlížená osoba pozorována v místnosti jinou než kontrolující osobou. Samotná místnost musí být dostatečně vybavena – rohože, zástěny, prostor pro odkládání oděvů.

Doporučení

9. Zajistit vzdělávání příslušníků stran správného způsobu provádění důkladných osobních prohlídek.

Fotografie: Místnost pro provádění důkladných osobních prohlídek.

58. Koncepce vězeňství do roku 2025, str. 108.

59. „U vězňů, kteří jsou prohlíženi, by nemělo být požadováno, aby si zároveň sundali všechny oděv, např. osobě by mělo být umožněno svléknout oděv nad pasem a obléknout se před svléknutím dalšího oblečení.“ Citace z bodu č. 69 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 2. až 11. října 2018, CPT/Inf (2019) 23, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168095aeb2>.

60. Ustanovení § 95 odst. 3 NGR č. 33/2019.

2.2 Donucovací prostředky

Pokud je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti, je příslušník vězeňské služby oprávněn při plnění svých úkolů použít donucovací prostředky⁶¹ proti obviněnému, jenž ohrožuje život nebo zdraví, úmyslně poškozuje majetek nebo násilím se snaží mařit účel výkonu vazby, či v dalších zákonem vymezených situacích.⁶² Příslušník smí použít donucovací prostředek, pouze pokud je to přiměřené účelu zákroku a nezpůsobí tím újmu zjevně nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti zakázaného jednání. Vězeňská služba by měla zajistit přístup a poskytnout výcvik k používání takových metod kontroly, které by vyloučily potřebu používání donucovacích prostředků nebo snížily jejich narušující povahu.⁶³

Zjištění z návštěv

- » V jedné z navštívených věznic byl v roce 2018 použit slzotvorný prostředek proti vězni, který se v tu dobu nacházel v uzavřeném prostoru, přičemž lékařské ošetření proběhlo až o hodinu později.
- » V jedné navštívené věznici bylo zjištěno, že při eskortách do civilních zdravotnických zařízení příslušníci zcela běžně poutají obviněné poutacím opaskem a nožními pouty; v jiné věznici byla automaticky používána nožní pouta.

Důležitou součástí vnitřní bezpečnosti tvoří tzv. dynamická bezpečnost, která představuje vyvážený poměr mezi uplatňovanou tvrdostí vůči vězněným osobám, vstřícností a empatií. Skutečná profesionalita vězeňského personálu vyžaduje, aby byl schopen jednat s vězněnými osobami slušným a lidským způsobem, a zároveň věnoval pozornost otázkám bezpečnosti a pořádku. Vytvoření konstruktivních a pozitivních vztahů mezi personálem a vězni totiž snižuje nejen riziko špatného zacházení, ale také zvyšuje kontrolu a bezpečnost.⁶⁴ Čím více se jedná o oboustranný (spíše než jednostranný) vztah, tím lépe.

Jedním z předpokladů budování konstruktivních vztahů je pak vzájemný respekt a komunikace. Co se týká konkrétněji už řešení konfliktů, vězeňský personál by měl využít veškeré alternativní způsoby řešení sporů, jako např. mediace nebo deeskalace, a k použití donucovacího prostředku se uchýlit, až jakmile vyčerpá všechny ostatní možnosti, a pouze pokud je to přiměřené účelu zákroku.

Příslušník může použít předváděcí řetízky, pouta a pouta s poutacím opaskem i při předvádění obviněného mimo objekt vězeňské služby, i když obviněný přímo nenarušuje pořádek nebo nikoho neohrožuje. K použití těchto donucovacích prostředků by však mělo být přistoupeno pouze v odůvodněných případech, a nikoliv plošně u všech obviněných. Vězeňská služba by tedy měla rozhodovat vždy individuálně, zejména podle charakteru, tělesné konstituce a zdravotního stavu eskortované osoby, podle trestné činnosti, ze které je obviněn, podle poznatků z průběhu výkonu vazby a podle požadavku ošetřujícího lékaře.⁶⁵

Co se týče použití slzotvorných prostředků, výbor CPT ve svých zprávách pro Českou republiku uvádí, že pepřový sprej je potenciálně nebezpečná látka, a tento prostředek by neměl být součástí standardního vybavení příslušníků a neměl by být používán v uzavřených prostorách. Kdykoli se pepřový sprej použije, měl by být osobám, které byly vystaveny jeho působení, umožněn okamžitý přístup k lékařům a měly by jim být okamžitě poskytnuty prostředky k účinnému a rychlému potlačení jeho účinků.

61. Ustanovení § 17 odst. 2 zákona o vězeňské službě stanoví výčet donucovacích prostředků: hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobran, předváděcí řetízky, pouta, poutací popruhy, pouta s poutacím opaskem, slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek, obušek nebo jiný úderný prostředek, služební pes, vodní stříkač, zásahová výbuška, expanzní zbraně, úder střelnou zbraní, hrozba střelnou zbraní, varovný výstřel, vytlačování štítem, vytlačování vozidlem a prostředek k zamezení prostorové orientace.

62. Ustanovení § 17 odst. 1 zákona o vězeňské službě.

63. Bod č. 49 Pravidel Nelsona Mandely.

64. Bod č. 26. Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Aktualizace standardů CPT ohledně výkonu vazby a trestu, CPT/Inf (2001) 16 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806cd1fb>.

65. V tomto smyslu se ochránce vyjadřoval již dříve například ve svém závěrečném stanovisku ze dne 16. října 2018, sp. zn. 5630/2018/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line] Brno [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6266>.

Obdobně se v minulosti k užívání slzotvorných prostředků vyjádřil i ESLP, který odkazuje právě na výše uvedené závěry výboru CPT.⁶⁶ V daném případě soud také připomněl, že ačkoliv slzotvorný sprej není považován za chemickou zbraň a jeho použití jako donucovacího prostředku je povoleno, může mít negativní účinky, jako jsou dýchací problémy, nevolnost, zvracení, podráždění dýchacích cest, podráždění slzných kanálků a očí, křeče, bolesti na hrudi, dermatitida a alergie. V silných dávkách může způsobit nekrózu tkáně v dýchacím nebo zažívacím traktu, plicní edém nebo vnitřní krvácení. S ohledem na tyto možné závažné dopady používání slzotvorného spreje v uzavřeném prostoru na straně jedné a existenci alternativních donucovacích či ochranných prostředků, které mají zaměstnanci vězeňské služby k dispozici, jako jsou neprůstřelné vesty, přilby a štíty, na straně druhé, soud konstatoval, že věznice musejí vždy zvažovat, zda je užití slzotvorného prostředku nezbytně nutné.

Vězeňská služba by proto měla ustoupit od používání slzotvorného prostředku v uzavřených prostorách, zejména pak v situacích, kdy zaměstnanci vězeňské služby či zdravotnický personál nemají k obviněnému přístup. Mohlo by totiž dojít k ohrožení zdraví obviněného, přičemž zaměstnanci vězeňské služby by mu nebyli schopni poskytnout okamžitou lékařskou pomoc.⁶⁷

Doporučení

10. Používat slzotvorných prostředků jen ve zcela výjimečných případech (nikdy v uzavřených prostorách a jen se zajištěním bezodkladné zdravotní péče) a toto pravidlo upravit ve vnitřním předpisu.

2.3 Ubytovací místnosti s kamerou

Vězeňská služba může, je-li to nezbytné pro plnění jejích úkolů, pořizovat zvukové, obrazové nebo jiné záznamy osob a věcí nacházejících se v objektech a prostorách jí spravovaných a střežených.⁶⁸ CPT ve zprávách z návštěv jednotlivých zemí akcentuje výjimečnost a mimořádnost používání kamer na celách vězněných osob a významnost zásahu do práva na soukromí takto sledovaných osob. Kamery nesmějí nahrazovat přítomnost personálu a musí být pravidelně a individuálně vyhodnocováno, zda má dohled kamer trvat.⁶⁹ CPT uznává, že kamerový dohled uvnitř cel může být odůvodněný v jednotlivých případech, například když je osoba považována za ohroženou sebepoškozením nebo sebevraždou, nebo pokud existuje konkrétní podezření, že vězeň v cele vykonává činnosti, které mohou ohrozit bezpečnost. Rozhodnutí o zavedení kamerového sledování konkrétního vězně by mělo vždy vycházet z individuálního posouzení rizik a mělo by být pravidelně přezkoumáváno. Měla by být rovněž přijata opatření k zajištění toho, aby vězni, kteří jsou sledováni kamerovým systémem, měli zaručeno přiměřené soukromí při používání toalety, umyvadla a sprchy.

Odborná literatura akceptuje používání kamer v místech omezení osobní svobody pouze jako výjimečný prostředek, a to ještě jako součást prevence špatného zacházení (kde je kamera, tam nedochází k napadení), anebo jako součást systému prevence sebepoškozování.⁷⁰ Uvedené závěry se týkají používání kamer v policejních celách, ale jestliže je individuálně zjištěné akutní riziko, není rozhodné, jak dlouho trvá detence.

Zjištění z návštěv

- » Kamery se nacházely v celách sloužících k ubytování ve dvou z navštívených věznic.

Osobně spatřuji legitimní důvod pro užití monitorovacího systému pouze u obviněných, u kterých je důvodné podezření, že by mohli svým jednáním ohrozit své vlastní zdraví či život. Užití daných cel pro jiné účely považuji za nepřipustné, přičemž případná argumentace, že daný monitorovací systém není v takových případech

66. Rozhodnutí ESLP ve věci Tali proti Estonsku ze dne 13. února 2014, č. 6393/10, bod 52 a 79.

67. Ostatně k potřebě změny regulace použití slzotvorného prostředku se nepřímo vyjadřuje i Koncepce vězeňství do roku 2025, str. 112 a násl.

68. Ustanovení § 21a zákona o vězeňské službě.

69. Bod č. 60 zprávy CPT z návštěvy Itálie v roce 2012. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069727a>.

70. PENAL REFORM INTERNATIONAL. Video recording in police custody [online]. Association for the Prevention of Torture. 2015 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.aprt.ch/content/files_res/factsheet-2_using-cctv-en.pdf.

Fotografie: Cely monitorované kamerou.

zapnutý, je z pohledu práva na soukromí irelevantní. Jsem přesvědčena o tom, že pocit člověka umístěného pod kamerou je svou měrou zásahu do práva na soukromí srovnatelný v obou případech.⁷¹

Pro doplnění a celkovou objektivitu musím uvést, že výbor CPT doporučuje široké používání kamer ve všech prostorách kromě cel. Uvedené nepovažuji za obecný standard, jedná se ale o standardní reakci na mnoho stížností týkajících se špatného zacházení ze strany příslušníků nebo spoluvězňů. Výbor CPT zdůraznil, že řádně fungující kamerové systémy nabízejí cennou dodatečnou ochranu proti špatnému zacházení a rovněž poskytují ochranu příslušníkům před jakýmkoli nepodloženým obviněním ze špatného zacházení. Zavedené systémy by měly poskytovat komplexní obrazové pokrytí všech oblastí mimo cely, včetně chodeb, cvičebních dvorů a vstupů do jakýchkoli dalších místností, ve kterých mohou být vězni z jakéhokoli důvodu umístěni. Cílem by mělo být umožnit záznam všech interakcí mezi vězeňským personálem a vězni mimo jejich cely. Záznamy zaznamenané těmito kamerami by měly být bezpečně uchovány po dobu alespoň jednoho měsíce (nejlépe déle) a měly by být přístupné pouze vyšším manažerům věznice a těm zaměstnancům, kteří jsou k jejich prohlížení výslovně pověřeni.

Vězeňská služba připravuje nový vnitřní předpis (NGŘ), který by měl stanovit případy a okolnosti (podmínky), kdy může být vězněná osoba umístěna na celu s kamerou (a není vhodné nepřetržité osobní střežení ze strany příslušníka), přístup k záznamům, označení cely, informování vězněné osoby o použití kamery apod. Přijetí takového předpisu jsem již dříve doporučovala a považuji jej za nezbytnou podmínku pro výjimečné používání kamer v ubytovacích místnostech.

Doporučení

- 11.** Upravit podmínky používání kamer v ubytovacích místnostech ve vnitřním předpisu vězeňské služby.

71. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 11. 5. 2018, sp. zn. 923/2018/VOP/MS. Veřejný ochránce práv – ombudsman. [on-line] Brno [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/5986>.

Fotografie: Výstup z kamery na dozorčím stanovišti.

2.4 Kamery v prohlídkových místnostech

Používání technologií ve věznicích může pozitivně přispět k bezpečnosti personálu i vězňených osob a snížit riziko špatného zacházení. Přítomnost kamer může také odradit vězňené osoby či personál od násilného nebo jinak nevhodného chování. Nevhodné používání těchto technologií, včetně kamerových systémů, však může představovat závažné porušení práva obviněných na soukromí. Přílišné spoléhání se na technologie a dohled navíc často vede k dehumanizaci vězeňského prostředí. Používání kamerových systémů, a zejména pořizování kamerových záznamů, by proto mělo být doprovázeno ochrannými opatřeními, a to i v souvislosti s uchováváním a přístupem k záznamům.⁷²

Zjištění z návštěv

- » V některých z navštívených věznic byly místnosti, kde jsou prováděny důkladné osobní prohlídky obviněných, monitorovány kamerou se živým přenosem obrazu na dozorčí stanoviště.

Pořizování kamerových záznamů a jejich uchování po určitou přiměřenou dobu za účelem případného prošetření stížností či incidentů, které se odehrály v místnosti určené pro provádění důkladných osobních prohlídek, může přispět k ochraně bezpečnosti zaměstnanců věznice a vězňených osob. Není však vhodné, potřebné ani přijatelné, aby výstup z kamery musel být vyveden na některém z pracovišť věznice, kde může být „živě“ sledován. K výstupu z kamery by vždy měl mít přístup pouze omezený okruh zaměstnanců věznice, kteří jsou stejného pohlaví jako prohlížená osoba, a to jen pro účely šetření věznice či jiného kontrolního orgánu.

Příkladem vhodného řešení je například to, které přijala Věznice Světlá nad Sázavou, kde k výstupu z obdobně umístěných kamer mají podle vnitřního předpisu přístup pouze tři osoby, a to ředitelka věznice, konkrétní pracovníce oddělení prevence a stížností a vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu: „Sledování záznamu je

72. Balancing security and dignity in prisons: a framework for preventive monitoring. Association for the prevention of torture. © Penal Reform International 2013. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/11/security-dignity-v8-final_for-web.pdf.

Fotografie: Výstup z kamery snímající prohlídkovou místnost.

Fotografie: Prohlídková místnost

možné v jediné místnosti s tímž přístupem (ověřeno). Zpětně lze dohledat, kdo se kdy „díval“, podle přístupu k počítači. Přístup nelze obelstít ani tak, že by jedna z oprávněných osob zapůjčila svou přístupovou čipovou kartu (k pohybu po věznici) a heslo do počítače, vstup do místnosti je totiž snímán centrálním kamerovým systémem. Po technické stránce lze uvést, že kamery mají čidlo pohybu, a nahrávání tedy spouští při pohybu ve snímaném prostoru. Záznam se postupně přehrává (smyčka), uchovává se max. 15 dnů.“⁷³

Dále by obvinění měli být o pořizování záznamu náležitě poučeni. Takové poučení lze umístit ve stručné podobě na tabulce při vstupu do prohlídkové místnosti nebo je lze uvést ve vnitřním řádu věznice, ale zejména považují za vhodné, aby vězněné osoby byly o způsobu používání kamery před započítím prohlídky ústně poučeny příslušníkem vězeňské služby.

Doporučení

- 12.** Vybavit prostory snímané kamerou vhodnou infografikou a stanovit okruh subjektů, které budou mít přístup k záznamu z kamery.

2.5 Kamery na výstroji příslušníků

Dalším ze způsobů, jak používání technologií ve vězních může pozitivně přispět k bezpečnosti personálu i vězněných osob a snížit riziko špatného zacházení, je zavedení kamer na výstroji příslušníků. Nejběžnějšími uživateli těchto kamer jsou příslušníci bezpečnostních složek, zejména policie, ale také zaměstnanci imigračních center nebo vězeňské služby.

Tyto instituce v USA, Kanadě, Velké Británii, Austrálii a Hong Kongu zaznamenaly 50% až 60% pokles v použití zbraní, síly a stížností a obvinění zaměstnanců během 12 měsíců. Uživatelé kamer pak obecně

73. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření ochránce ze dne 9. března 2012, sp. zn. 453/2011/VOP/MS. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line] Brno [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1708>.

potvrdili snížení agresivního chování při interakci s veřejností a pachateli.⁷⁴ Kamery na výstroji příslušníků totiž mohou vést k vyšší míře dodržování příkazů uložených vězněným osobám a menšímu počtu stížností podaných proti zaměstnancům nebo příslušníkům vězeňské služby. Ti se pak během výkonu práce nejen cítí bezpečněji a jistěji, ale nošení kamery má vliv také na úroveň výkonu jejich pracovních povinností. Navíc záznamy z těchto kamer lze využít ke školení a vzdělávání personálu, jelikož zachycují jejich reakce v reálných situacích, čímž mohou přispět k jejich lepší připravenosti. V některých zemích jsou záznamy dokonce využívány v rámci programů zacházení, kdy na různých incidentech je vězněným osobám vysvětleno, jak by v dané situaci bylo vhodné reagovat a jak by ji mohly lépe zvládnout.

Zatímco kamerové systémy většinou pořizují pouze obrazové záznamy, kamery na výstroji příslušníků zaznamenávají i zvuk. Zachycují tak objektivně a nezávisle informace, které by mohly být užitečné při vyšetřování trestné činnosti, nevhodného chování a stížností vězněných osob i personálu.

Stejně jako je tomu u kamerových systémů, i zavedení kamer na výstroji příslušníků by mělo být doprovázeno ochrannými opatřeními, a to i v souvislosti s uchováváním a přístupem k záznamům.⁷⁵ Příkladem vhodného řešení je například praxe ve věznicích na Novém Zélandu. V prostorách věznice jsou vyvěšena oznámení s poučením o pořizování kamerových záznamů. Kamery jsou v tzv. stand-by módu, kdy se nahrává 30s smyčka, která se automaticky vymaže, pokud kamera není následně plně spuštěna. Ve chvíli, kdy uživatel kameru spustí, ozve se zvukový signál, který slouží k tomu, že je vězněná osoba informována o pořizování záznamu. Kamera však díky stand-by módu zaznamenává i předchozích 30s, což je přínosné hlavně v případech náhlých incidentů nebo opožděné reakce uživatele. Pořízené záznamy se uchovávají po dobu 90 dnů, pokud nenastanou důvody, aby se záznam uchoval déle. Osoby, které jsou na záznamech zachyceny, mohou po tuto dobu o přístup k záznamu vězeňskou službu požádat.⁷⁶

Doporučení

13. Zvážit rozšíření možnosti používání osobních kamer na výstroji příslušníků.

3. Zdravotní péče

3.1 Systém vězeňské zdravotní péče

Poskytování adekvátní zdravotní péče je důležitým aspektem důstojných podmínek detence a také prevence špatného zacházení, kdy pochybení v této oblasti mohou vést až k fatálním následkům. Vězeňské zdravotnictví se dlouhodobě potýká s problémy, na něž již v minulosti veřejný ochránce práv opakovaně upozorňoval. Jednou z nejpálčivějších oblastí je nedostatek zdravotnického personálu. Přestože se s tímto problémem potýká zdravotnictví všeobecně,⁷⁷ ve věznicích je situace horší. Výkon zdravotnického povolání ve věznici je totiž spojen s většími požadavky a vyžaduje velkou odolnost proti stresu. Přitom případná nedostupnost lékařů s sebou přináší riziko, že se vězněným osobám nedostane včasné a řádné zdravotní péče.

Zdravotní péče, která je poskytována v českých věznicích, je poskytována přímo prostřednictvím vězeňské služby, která zdravotnický personál zaměstnává.

74. BEALES, Neil. MARSH, Leigh. On body cameras in prisons. Department of Corrections. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.corrections.govt.nz/resources/newsletters_and_brochures/journal/volume_4_issue_1_august_2016/on_body_cameras_in_prison.

75. Balancing security and dignity in prisons: a framework for preventive monitoring. Association for the prevention of torture. © Penal Reform International 2013. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/11/security-dignity-v8-final_for-web.pdf.

76. Arapoutama aotearoa New Zealand: CCTV and On-Body Cameras. Department of Corrections. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.corrections.govt.nz/about_us/who_we_are/our_privacy_commitment/cctv_and_on_body_cameras.

77. Česká lékařská komora, Tempus Medicorum [dokument pdf]. s. 20, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.lkcr.cz/doc/tempus_file/tm-10_19-155.pdf.

Fotografie: Ilustrační foto - ordinace lékaře.

Přestože evropská praxe se různí, vzrůstá počet států, které vězeňské zdravotnictví převádí z gesce Ministerstva spravedlnosti na Ministerstvo zdravotnictví.⁷⁸ Výbor CPT toto opakovaně České republice ve svých zprávách (např. z důvodu nezávislosti a sladění standardů péče) doporučoval.^{79 80}

Po návštěvě výboru CPT v roce 2018 začalo Ministerstvo spravedlnosti v této věci konat. Výsledkem těchto aktivit na začátku roku 2021 bylo dokončení analýzy systémového řešení vězeňského zdravotnictví. Tato analýza nastínila možnosti, jak by transformace mohla vypadat a jaké jsou klady a zápory jednotlivých variant. Analýza pracuje s několika verzemi, všechny však počítaly s tím, že vězeňské zdravotnictví zůstane nadále pod resortem Ministerstva spravedlnosti, které bude nadále rozhodovat o udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb⁸¹; a povinnost poskytovat zdravotní služby vězněným osobám bude mít vězeňská služba.⁸²

Ministerstvo spravedlnosti zvolilo jako nejvhodnější variantu vytvoření nové organizační jednotky vězeňské služby, která měla ve dvou fázích postupně pojmout komplexní zdravotní službu. Legislativní změny v tomto duchu však již Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR neprojednala⁸³, a k žádné změně tedy v tomto smyslu nedošlo.

Znovu přitom opakuji, že veřejný ochránce práv již od roku 2016 podporuje myšlenku co nejužšího propojení vězeňského a civilního zdravotnictví tak, jako doporučují Světová zdravotnická organizace (WHO) a CPT.⁸⁴

78. Criminal law co-operation, highlights 2017, s. 32-33, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016808ae539>.

79. Bod č. 66 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 2. až 11. října 2018, CPT/Inf (2019) 23, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168095aeb2>.

80. Bod č. 84 a 85 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 21. až 30. dubna 2002, CPT/Inf (2004) 4, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695650>.

81. Podle § 15 zákona o zdravotních službách.

82. Podle § 2 odst. 1 písm. l) zákona o vězeňské službě.

83. Sněmovní tisk 1199 – novela zákona o vězeňské službě.

84. Bližší viz zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, s. 26-27 [online]. Dostupná z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf [cit. 2022-01-30].

3.2 Zaznamenávání zranění

Právní úprava výkonu vazby zdůrazňuje nutnost zabezpečit obviněným dostatečnou ochranu před neoprávněným násilím a efektivně odhalovat jeho stopy. Obvinění nesmí být také vystavováni psychickému či fyzickému nátlaku.⁸⁵ Jedním z opatření,⁸⁶ které slouží k ochraně bezpečnosti obviněného, je i lékařská prohlídka.⁸⁷ Zjistí-li lékař během prohlídky stopy po fyzickém násilí, které nelze jednoznačně dávat do souvislosti s případným předchozím sebepoškozením nebo zraněním, vyhotoví o svém zjištění základní záznam do formuláře [tzv. „Záznam o zjištění (oznámení) fyzického násilí“], který je předán vedoucímu oddělení výkonu vazby k dalšímu opatření. Každopádně lékař o prohlídce pořídí záznam do zdravotnické dokumentace pacienta, jehož obsah a podrobnost vychází z povahy tvrzení pacienta a zjištění lékaře.

Podle výboru CPT i Výboru proti mučení (CAT)⁸⁸, když lékař zaznamená zranění odpovídající sdělení obviněného o špatném zacházení, má být jeho zpráva okamžitě a systematicky předkládána příslušnému státnímu zástupci (tedy orgánu oprávněnému k vyšetřování dané věci, případně i k podání obžaloby) bez ohledu na přání dotčené osoby.⁸⁹ Také pokud je zjištěno, že osoba omezená na svobodě má na sobě zranění, která jasně naznačují, že s ní bylo špatně zacházeno, a ona odmítá prozradit jejich příčinu nebo sdělí důvod nesouvisející se špatným zacházením, měla by být její tvrzení přesně zdokumentována a předána příslušnému orgánu spolu s úplným popisem objektivního lékařského nálezu.⁹⁰ Podle výboru CPT by dále princip zachování lékařského tajemství neměl bránit podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení získaných v konkrétním případě zdravotnickými pracovníky.⁹¹

Ve standardu výboru CPT, který se týká právě pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení, je uvedeno, že v mnoha státech jsou zranění zaznamenávána velmi povrchně. Také ve zprávě z návštěvy ČR v roce 2014 poukazuje tento orgán na neúplné či ledabyle vyplněné formuláře o zraněních v navštívených věznicích.⁹²

Podle standardů výboru CPT by měl záznam dále obsahovat „popis tvrzení dotčené osoby, která se týká lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení); plný popis objektivního lékařského nálezu založený na důkladném vyšetření; lékařská pozorování ve světle předchozích dvou požadavků, naznačující shodu, nebo naopak neshodu mezi vznesenými tvrzeními a objektivním lékařským nálezem.“ Výbor CPT dále uvádí jako žádoucí, aby byly pořízeny fotografie zranění, které budou následně založeny do zdravotnické dokumentace.⁹³

Pro obsah detailnějšího popisu lze analogicky odkázat na tzv. Istanbulský protokol,⁹⁴ který například v případě popisu zranění kůže uvádí, že by záznam měl obsahovat umístění, symetrii, tvar, velikost, barvu, popis povrchu

85. Srov. ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

86. Dále jím jsou například zrakové prohlídky osob zařazených do seznamu možných objektů násilí podle NGR č. 2/2019, o předcházení, zabránění a včasné odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci.

87. Ustanovení § 7 odst. 1 řádu výkonu vazby.

88. Výbor proti mučení, který byl zřízen na základě článku 17 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

89. Bod č. 77 standardu Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení, CPT/Inf (2013) 29 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ccc36>.

90. Tamtéž.

91. Tamtéž.

92. Bod č. 77 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dne 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

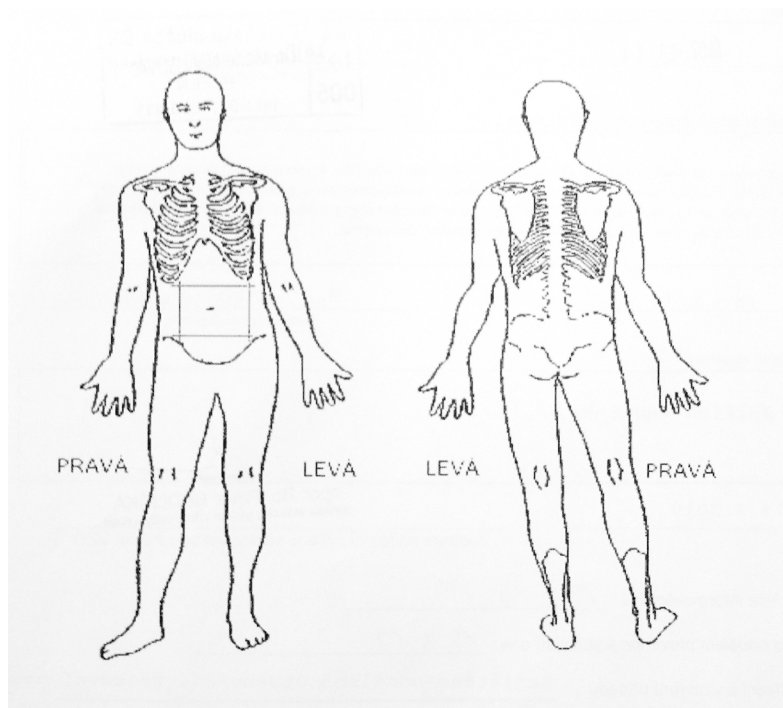
93. Bod č. 74 standardu Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení, CPT/Inf (2013) 29 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ccc36>.

94. Tento dokument byl v roce 1999 předložen Vysokému komisaři OSN pro lidská práva a přijat jako oficiální, byť právně nezávazný dokument OSN, na jehož vytvoření se však podílelo více než 75 odborníků na právo, zdraví a lidská práva, dále také přes 40 různých organizací. Dokument je v anglickém jazyce dostupný z <https://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>.

kůže a další.⁹⁵ Zranění by tak mělo být popsáno vyčerpávajícím způsobem, nejlépe na formuláři připraveném pro tento typ lékařských záznamů, a doplněno o fotografii vyhotovenou při prohlídce zdravotnickým personálem. Tento podklad by tak měl sloužit jako důkaz o zranění v případě, kdy by se následně postupovalo podle ustanovení trestního řádu.

Zjištění z návštěv

- » Ve většině věznic nebyla zranění zaznamenávána dostatečně podrobným způsobem. Ze zdravotnické dokumentace například nebyly patrné rozměry odřenin, pohmoždění, vybarvení hematomů atd.
- » V jedné věznici lékař zapsal své poznatky ze zdravotní prohlídky po fyzickém násilí pouze do dokumentu Záznam o zjištění (oznámení) fyzického násilí, avšak ve zdravotnické dokumentaci obviněných žádný zápis o provedení zdravotní prohlídky nebyl.
- » Do zdravotnické dokumentace se nepořizovaly fotografie.

Fotografie: Nákres, který je součástí Záznamu o zjištění (oznámení) fyzického násilí.

Téma zaznamenávání zranění zjištěných při lékařské prohlídce diskutuji s vězeňskou službou dlouhodobě. Jedná se o jedno ze zásadních témat pro prevenci špatného zacházení. Ve většině navštívených věznic jsem shledala možný prostor ke zlepšení naplňování uvedených standardů na zaznamenávání zranění. Způsob zaznamenávání zranění, se kterým jsem se při návštěvách setkala, byl nedostatečný ve světle popsaných mezinárodních standardů. Je nutné upozornit, že detailnější popis zranění, ze kterého by bylo možno dovodit rozsah zranění, stáří, tvar a další poznatky, je důležitý pro možnost případné oběti špatného zacházení podat relevantní stížnost a pro případné trestní řízení. Rovněž by jednotlivé záznamy měly obsahovat vyjádření samotného obviněného k věci.

Důkladná dokumentace zranění je přitom klíčová v situacích, kdy následně vězněná osoba vznese hajitelné tvrzení, že byla podrobena špatnému zacházení. V takovém případě totiž přechází na stát břemeno obstatat důkazní prostředky a případně i vzniká povinnost provést účinné vyšetřování věci. Již v minulosti Ústavní soud

95. Bod č. 176 Istanbulského protokolu.

konstatoval, že v situaci osob omezených na osobní svobodě je to právě stát (v tomto případě věznice), kdo musí sám zajistit důkazy z vlastní iniciativy.⁹⁶ Jakékoliv zaváhání věznice způsobí znemožnit prokázání daného jednání či identifikovat viníky může znamenat, že stát nedostojí svým procesním povinnostem vyplývajícím z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy.

Ústavní soud konstatoval, že v takových situacích musí orgány činné v trestním řízení z vlastní iniciativy obstarat veškeré důkazy o incidentu, a to včetně zajištění podrobného vyličení okolností domnělou obětí, forenzních důkazů a odborných lékařských vyjádření, která poskytnou úplné a přesné záznamy o případném zranění a objektivní analýzu lékařských nálezů, zejména co se týče příčiny zranění.⁹⁷ Pakliže příslušné orgány takovou povinnost nesplní a stěžovatel byl v rozhodné době v moci příslušníků vězeňské služby s pravomocí omezit jej na svobodě a stěžovatel vykazoval známky zranění, jsou stěžovatelova tvrzení hajitelná.⁹⁸ Lékařská zpráva pořízená z prohlídky ve věznici má v tomto světle mimořádný význam, oproti důkazům zajištěným až později, po podání stížnosti a zahájení vyšetřování.

V této souvislosti je vhodné poukázat na nález Ústavního soudu, který se zabýval záznamem o zranění vězněné osoby. Zde lze zdůraznit vyjádření znalce, který konstatoval „vzhledem ke skutečnosti, že není k dispozici podrobný popis zjištěných poranění či jejich fotografická dokumentace v řádu hodin či málo dnů po jejich vzniku, nelze se k mechanismu jejich vzniku blíže vyjádřit.“⁹⁹ Z uvedeného je patrné, že provedením důkladného záznamu o každém zranění včetně fotodokumentace se věznice také chrání před případným tvrzením, že osoba byla podrobena mučení nebo špatnému zacházení.

V průběhu roku 2021 jsem v diskusi s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR dospěla ke konsenzu na nutnosti novelizovat vnitřní předpisy vězeňské služby tak, aby zaznamenávání známek zranění vězněných osob dostalo mezinárodním standardům v této oblasti. Vítám také příslib, že se na tuto agendu zaměří vnitřní kontrola. Věřím, že se tím pořizování záznamů zlepší. Nicméně se mi nepodařilo prosadit, aby byl pro záznam lékaře do zdravotnické dokumentace připraven návodný formulář a na zdravotní střediska pořízeny fotoaparáty a aby byl na zdravotních střediskách veden registr zranění, který by umožnil efektivní kontrolu (ochránce či státního zástupce).

Doporučení

14. Vyhотовovat do zdravotnické dokumentace lékařský záznam o zranění vězněných osob zjištěných při prohlídce, který bude obsahovat co nejpresnější popis události, zacházení a následných fyzických i psychických projevů, jak je udává pacient, záznam o lékařském nálezu včetně podrobného popisu zranění (charakter, velikost, umístění, barva kůže apod.), a stanovisko lékaře, co se týká pravděpodobné souvislosti nálezu a možného špatného zacházení.

3.3 Vstupní prohlídka

Obviněný je povinen podrobit se vstupní lékařské prohlídce.¹⁰⁰ Ta má být provedena neprodleně, nejpozději do čtyř pracovních dnů od nástupu do výkonu vazby.¹⁰¹ Podle výboru CPT¹⁰² má být vstupní prohlídka prováděna do 24 hodin od přijetí, tedy i o víkendu, aby se tak zamezilo případnému rozšíření infekčních

96. Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. IV. ÚS 1559/20, dostupné na <http://www.nalus.cz>, bod 27.

97. Nález Ústavního soudu ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, dostupné na <http://www.nalus.cz>, bod 89.

98. Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. IV. ÚS 1559/20, dostupné na <http://www.nalus.cz>, bod 28.

99. Tamtéž, bod 44.

100. Ustanovení § 18 odst. 5 zákona o výkonu vazby.

101. Ustanovení § 33 odst. 1 NGR č. 32/2020, o poskytování zdravotní služby ve Vězeňské službě České republiky.

102. Ústavní soud v jednom ze svých nálezů uvádí, že Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení je expertní orgán, jehož výklad sice není právně závazného charakteru, ale v souvislosti se špatným zacházením by měly orgány České republiky vzít jeho výklad v úvahu. Od takového výkladu se lze sice na rozdíl od závazného výkladu odchýlit, avšak taková odchylka musí být velmi důkladně a přesvědčivě odůvodněna. Viz bod č. 58 a 59 nálezu Ústavního soudu ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15.

nemocí.¹⁰³ Bezodkladné vyšetření při příjmu obviněného do věznice může také významně napomoci ke zjištění případného špatného zacházení vzniklého v době bezprostředně předcházející uvěznění, konkrétně když je člověk omezen na svobodě policií. Tento postup je dále vhodný pro prevenci sebepoškozování a sebevražd, ale také umožňuje rychlejší zapojení obviněného do režimu výkonu vazby.¹⁰⁴

Zjištění z návštěv

- » Zpravidla ve všech věznicích obvinění vzatí do vazby v pátek absolvovali vstupní lékařskou prohlídku nejdříve po víkendu.
- » V jedné věznici byl zjištěn případ, kdy byla vstupní zdravotní prohlídka provedena až po 18 dnech po nástupu.
- » V jedné z věznic ze zdravotnické dokumentace vyplynulo, že pokud se při vstupní prohlídce nestihlo stomatologické vyšetření, tak již nebylo provedeno dodatečně.

Přestože provádění vstupních zdravotních prohlídek až první pracovní den po víkendu odpovídá vnitřnímu předpisu vězeňské služby, neodpovídá tento postup současným mezinárodním standardům, které uvádím výše. Věznicím jsem opakovaně doporučovala, aby obvinění absolvovali vstupní lékařskou prohlídku v den přijetí do vazby, nejpozději však v den následující.

Za důležitou považuji i otázku stomatologického vyšetření. Jestliže je vyšetření chrupu neopomenutelnou součástí vstupní lékařské prohlídky¹⁰⁵, pak musí být z dokumentace jasně patrné, kdy bylo provedeno. V případě, že provedeno nebylo, musí být toto vyšetření realizováno v nejbližším možném termínu.

Doporučení

15. Provádět kompletní vstupní lékařské prohlídky bezodkladně po nástupu do vazby nejpozději do 24 hodin od nástupu do vazby.
16. V případě, že se nestihne při vstupní lékařské prohlídce stomatologické vyšetření (či jiná obligatorní část vstupní prohlídky), musí se tato prohlídka dokončit v nejbližším možném termínu, o čemž musí být pořízen záznam ve zdravotnické dokumentaci.

3.4 Přítomnost příslušníka v ordinaci

Při poskytování zdravotních služeb osobám ve výkonu vazby může být na dohled přítomen příslušník vězeňské služby, přičemž na doslech může být přítomen pouze tehdy, jde-li o ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti.¹⁰⁶ Výbor CPT již dlouhodobě zastává názor, že všechna lékařská vyšetření vězněných osob mají probíhat mimo doslech, a pokud konkrétní lékař nepožaduje jinak, tak rovněž i mimo dohled příslušníků.¹⁰⁷ Zákon tedy zapracovává doporučení CPT nepřesně a nevhodně, neboť na rozdíl od CPT umožňuje, aby vyšetření

103. Viz bod 73. výňatku z 23. všeobecné zprávy CPT, publikované v roce 2013. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ccc36>.

104. Dle ustanovení § 33 odst. 4 NGR č. 32/2020 se při vstupní lékařské prohlídce provede shromáždění souboru anamnestických dat, komplexní fyzikální vyšetření, a to včetně orientačního vyšetření sluchu, zraku a orientačního neurologického a kožního vyšetření a onkologické prevence (zjištění přítomnosti bílkoviny, glukózy, ketonů, urobilinogenu, krve a pH moče), základní chemické vyšetření moče, gynekologické vyšetření u žen, rentgenové vyšetření orgánů dutiny hrudní, zubní vyšetření, serologické vyšetření – panel hepatitid (antiHAV IgM, HBsAg, antiHBs, antiHBC, antiHCV) a vyšetření syfilis, a další vyšetření, je-li nezbytné podle zjištěného zdravotního stavu.

105. Dle bodu V. písm. A přílohy/Ošetřovatelský standard č. 21 – Nástup, výstup a přemístění obviněného a odsouzeného ve VS ČR [Postup zdravotnických pracovníků ve zdravotnickém středisku/metodického listu ředitele odboru zdravotnické služby č. 26/2007, kterým se vydává ošetřovatelský standard č. 21 „Nástup, výstup a přemístění obviněného a odsouzeného“ (Postup zdravotnických pracovníků ve zdravotnickém středisku VS ČR)].

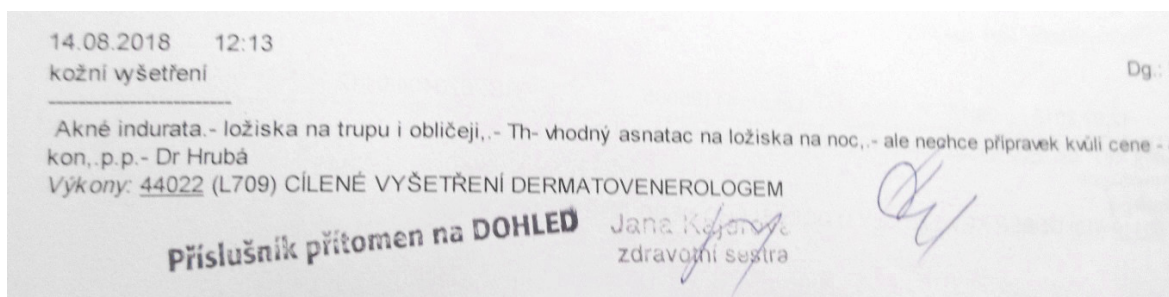
106. Ustanovení § 46 odst. 1 písm. g) zákona o zdravotních službách.

107. Bod č. 78 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

proběhlo na doslech příslušníka. U každého vězně je nutné individuálně vyhodnocovat potřebnost přítomnosti příslušníka vězeňské služby v ordinaci.

Zjištění z návštěv

- » V otázce přítomnosti příslušníka v ordinaci lékaře při vyšetření či prohlídce přímo ve věznici se praxe lišila napříč věznicemi. Příslušníci buď byli za dveřmi takzvaně na doslech, nebo sledovali kamery, které přenášejí pouze obraz. Ve většině věznic však příslušníci byli téměř vždy automaticky přítomni v ordinaci.

Fotografie: Záznam ze zdravotnické dokumentace.

Příklad dobré praxe

V jedné z věznic se při vyšetření vězeňskými lékaři do zdravotnické dokumentace dělal záznam, že byl při vyšetření přítomen příslušník na dohled.

Tuto problematiku již v minulosti s vězeňskou službou řešila tehdejší veřejná ochránkyně práv. Jako kompromis přijala vězeňská služba řešení v podobě kamerového systému, který může snímat prostor ordinace a přenášet obraz (nikoliv zvuk). Příslušníci sledující na chodbě výstup z kamery tak mohou v případě potřeby (např. napadení lékaře) zasáhnout. Systém umožňuje lékařům, aby se sami rozhodli, zda jej zapnou (např. z důvodu obavy z možného napadení), anebo jej ponechají vypnutý tak, aby vyšetření mohlo probíhat v důvěrném prostředí. Výstup z kamer má být zabezpečen tak, aby k němu měli přístup pouze určené osoby, a to jen takového pohlaví, jakého jsou pacienti aktuálně v ordinaci lékaře.

Je nutné však připomenout, že používání kamerových systémů je pouze kompromisem a v očích výboru CPT se nejedná o ideální řešení, protože jde stále o opatření narušující vztah lékaře a pacienta.¹⁰⁸

Upozorňuji na to, že by měla být snaha zachovat co největší důvěrnost vyšetření lékařem. Personál by měl vždy primárně vycházet z toho, že standardem má být, že příslušníci nejsou vyšetření přítomni ani na doslech, ani na dohled. Až v případě, že je vyhodnocena potřebnost jejich přítomnosti, tak může být rozhodnuto o tom, že bude příslušník na dohled, pro zajištění bezpečí. Přítomnost příslušníka na doslech je možná pouze v nejzazších případech a měla by být zaznamenána ve zdravotnické dokumentaci pacienta.

Jelikož tuzemská právní úprava stanoví jiný (nižší) standard zajištění důvěrnosti v ordinaci lékaře než mezinárodní standardy, vydal v této věci ochránce legislativní doporučení ve Výroční zprávě pro Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR za rok 2020 ke změně zákona o zdravotních službách.¹⁰⁹ Na následných jednáních

¹⁰⁸ Bod č. 63 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT/Inf (2019) 23, [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168095aeb2>.

¹⁰⁹ Kancelář veřejného ochránce práv. Výroční zpráva veřejného ochránce práv za rok 2020, Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]

Fotografie: Výstup z kamery, která zabírá prostor ordinace lékaře.

se zástupci Ministerstva spravedlnosti a Generálního ředitelství Vězeňské služby bylo dohodnuto takové znění příslušného ustanovení zákona o zdravotních službách, které bude souladné s mezinárodními standardy,¹¹⁰ nicméně je stále nutné, aby byla předložena novela zákona o zdravotních službách.

Doporučení

17. U každého vězně individuálně vyhodnocovat potřebnost přítomnosti příslušníka vězeňské služby v ordinaci.

3.5 Tlumočení

V případech, že při poskytování zdravotní péče obviněným se s nimi lékaři nemohou domluvit v důsledku jazykové bariéry, má být využito služeb profesionálního tlumočnicka.¹¹¹ Zdravotní služby je možné pacientům poskytovat pouze s jejich svobodným a informovaným souhlasem.¹¹² V případech, že je mezi pacientem a lékařem jazyková bariéra, není možné získat informovaný souhlas. Výbor CPT doporučuje, aby ve věznicích byly podniknuty příslušné kroky k zajištění toho, aby v případech, kdy se lékaři nemohou s vězni během lékařských vyšetření/konzultací domluvit v důsledku jazykové bariéry,

Brno, s. 16-17. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/dokument/2020/vy_roc_ni_zpra_va_2020.pdf.

110. Do § 28 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, by byl vložen nový odst. 6, který by včetně poznámky pod čarou zněl: „V případě poskytování zdravotních služeb osobám ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence a osobám omezeným na svobodě podle jiného právního předpisu¹ může být právo pacienta na důvěrnost a respektování soukromí uvedené v odstavci 3 písm. a) a právo odmítnout přítomnost třetích osob uvedené v odstavci 3 písm. h) omezeno dozorem příslušníka Vězeňské služby nebo Policie České republiky (dále jen „příslušník“), pokud je to nezbytné kvůli důvodným obavám z útěku nebo o bezpečnost osob zúčastněných na poskytování zdravotní služby nebo pacienta a hrozbu nelze odvrátit jinak. Uplatnění dozoru a jeho intenzita musí být přiměřené danému nebezpečí a podmínkám poskytování služby; v krajním případě, pokud by mírnější postup nevedl k dosažení účelu podle předchozí věty, může být příslušník přítomen na dohled a doslech. Případný dozor a jeho formu stanoví příslušník ve spolupráci se zdravotnickým pracovníkem. O uplatnění dozoru a jeho formě se provede záznam ve zdravotnické dokumentaci pacienta. 1) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.“ Ustanovení § 46 odst. 1 písm. g) by bylo zrušeno bez náhrady. V § 51 odst. 5 písm. f) by se text „46 odst. 1 písm. g)“ nahradil textem „§ 28 odst. 6“.

111. Bod č. 80 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

112. Ustanovení § 28 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

mohly dotyčné osoby využít služby profesionálního tlumočnicka.¹¹³ To ostatně doporučuje i CAT.¹¹⁴ Využití tlumočnicka je nezbytné a neoddiskutovatelné v zájmu zachování a udržení zdraví vězňů, kdy jediné srozumitelnou komunikací lze dojít ke stanovení správné diagnózy a následně k poskytnutí odpovídající a správně zaměřené zdravotní péče.

Zjištění z návštěv

- » Při poskytování zdravotní péče cizincům se ve třech věznicích nevyužívalo profesionálního tlumočení vůbec, nebo pouze zřídka. Toto bylo nahrazováno domlouváním posunků a gesty, použitím online překladače nebo využitím jazykových schopností nezdravotnického personálu věznice.

Při jazykové bariéře může dojít k nezjištění zdravotních problémů či jejich podcenění, rovněž není možné obviněnému vysvětlit lékařský zákrok, který by případně mohl chtít odmítnout. Komunikace prostřednictvím posunků a gest se nemůže jevit jako dostatečná při vstupní prohlídce, považují ji proto za absolutně nepřijatelnou. Takovýto způsob komunikace je rizikový a může mít za následek zanedbání zdravotní péče, neodhalení komplikovanějšího zdravotního problému apod.

Obdobně ani využívání online překladačů není ideálním řešením, byť je kvalita předávaných informací vyšší než v případě pouhého používání posunků a gest. Použití online překladačů považují za nouzové řešení, které se však nesmí stát běžným standardem při vyšetření cizince. Jediným správným řešením je zajištění profesionálního tlumočení, a to buď osobně, nebo „na dálku“ telefonicky či online, s čímž počítá i Koncepce vězeňství do roku 2025. Na okraj je možné uvést, že mimo základní smysl řádného překladu, kterým je poskytování kvalitní zdravotní péče, vznikají další požadavky, zejména poskytnutí informovaného souhlasu se zákrokem či zajištění plného pochopení nastavené zdravotní péče.

V návaznosti na kapitolu o přítomnosti příslušníků v ordinaci, považují za nutné upozornit, že není vhodné, aby tlumočení zajišťoval některý z příslušníků nebo vězňů. Být u akutních situací by toto bylo pochopitelné a pravděpodobně ospravedlnitelné, při běžném poskytování zdravotních služeb je nutné trvat na nezávislosti tlumočnicka, před nímž se obviněná osoba nemusí mít obavy otevřeně vyjádřit. Obviněný není povinen příslušníkovi ani jinému zaměstnanci věznice sdělovat informace, které podléhají lékařskému tajemství.

Doporučení

18. Zajistit v případě potřeby profesionální tlumočení při poskytování zdravotní péče cizincům.

4. Kontakt s vnějším světem

Samotným umístěním do věznice obvinění neztrácí právo na respektování soukromého a rodinného života chráněné čl. 10 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Obvinění smí být podrobeni jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti.¹¹⁵ Jejich základní práva, včetně práva na respektování soukromého a rodinného života, by tedy měla být omezena v co nejmenší míře.

Kontakt obviněného s vnějším světem probíhá prostřednictvím korespondence, telefonování nebo přijímání návštěv a balíčků. Jeho zachování je důležité nejen pro obviněné, ale také pro jejich rodinné příslušníky, a zejména děti. Umožnění kontaktu s vnějším světem také mimo jiné snižuje stres obviněných, což působí preventivně proti vzniku mezilidských konfliktů a sebepoškozování. V této souvislosti lze odkázat na Koncepci vězeňství do roku 2025, která obecně zdůrazňuje nutnost zachování rodinných vazeb u vězněných osob.

113. Bod č. 8o Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

114. Závěrečná doporučení CAT k šesté periodické zprávě České republiky, bod 19 písm. f), str. 5, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Vybor_proti_muceni_-_Zaverecna_doporučení_k_seste_periodicke_zprave_Ceske_republiky.pdf.

115. Ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

4.1 Návštěvy

Podrobení návštěv určitému omezení je zásahem do práv chráněných článkem 8 Úmluvy. Možnost omezit toto právo tedy musí být stanovena zákonem, sledovat legitimní cíl a musí být k dosažení tohoto cíle přiměřené, jinými slovy být nezbytné v demokratické společnosti. Obviněný má právo na devadesáti minutovou návštěvu jednou za dva týdny.¹¹⁶ V odůvodněných případech může ředitel věznice umožnit návštěvy bez sluchové a popřípadě i zrakové kontroly.¹¹⁷

Zjištění z návštěv

- » Ve dvou navštívených věznicích nebyly obviněným vůbec umožněny návštěvy bez sluchové a zrakové kontroly.
- » V jedné navštívené věznici při návštěvě nebylo možné konzumování jídla a pití.
- » V jedné věznici byl dětský koutek součástí prostoru kaple, ale mohli ho využívat pouze odsouzení se svými rodinami, nikoli obvinění.

Je pochopitelné, že ředitel věznice za určitých okolností návštěvu bez sluchové či zrakové kontroly obviněnému neumožní. Takové rozhodnutí může být nezbytné například za účelem zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti či v případě rizika maření účelu vazby. Tento druh návštěv by měl být ze strany věznice technicky zajištěn.¹¹⁸ Obviněným by mělo být umožněno, aby si o tyto návštěvy mohli požádat a aby jim je ředitel po individuálním posouzení povolil, či nikoliv, přičemž zamítavé rozhodnutí musí být řádně odůvodněno.¹¹⁹

Navíc se podle Evropských vězeňských pravidel mají návštěvy organizovat tak, aby měli obvinění možnost udržovat a rozvíjet rodinné vztahy co možná nejnормálnějším způsobem.¹²⁰ Taková praxe pak zahrnuje nejen návštěvy bez sluchové či zrakové kontroly, ale i možnost běžného společenského kontaktu mezi návštěvníky a obviněnými, možnost zakoupení drobného občerstvení a nápojů a dostupnost dětského koutku.

Fotografie: Prostor pro tzv. bezkontaktní návštěvy.

116. Ustanovení § 14 odst. 1 zákona o výkonu vazby.

117. Ustanovení § 14 odst. 5 zákona o výkonu vazby.

118. Podle CPT by měl mít obviněný možnost návštěvy bez dohledu. Bod č. 101 Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

119. Ustanovení § 2 až § 8 zákona č. 2004/500 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

120. Bod č. 24.4 Evropských vězeňských pravidel.

Příklad **dobré** praxe

Jedna navštívená věznice umožňuje návštěvy delší, než jak jsou stanoveny zákonem. Obvinění zároveň uváděli, že není problém domluvit termín návštěvy, který by vyhovoval současně návštěvníkům i obviněnému.

Doporučení

19. Umožňovat obviněným po individuálním zhodnocení návštěvy bez sluchové a zrakové kontroly.
20. Umožnit návštěvníkům zakoupení drobného občerstvení.
21. Zajistit, aby kontakt obviněné osoby s dětmi, ale i se všemi ostatními jejími návštěvníky, probíhal co nejběžnějším způsobem.

Fotografie: Návštěvní místnost.

Fotografie: Návštěvní místnost s dětským koutkem.

4.2 Telefonování

Pro udržování vztahů se svými blízkými má obviněný právo s nimi telefonovat, pokud u něho není důvodem vazby obava, že bude mařit vyšetřování.¹²¹ Obvinění mají právo až na 20 minut telefonování denně.¹²² Přestože má každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života,¹²³ obvinění musí strpět, že je toto jejich právo zákonem o výkonu vazby omezeno tím, že dochází k odposlechu telefonních hovorů věznicí.¹²⁴ Na druhou stranu by však věznice měla zajistit ochranu soukromí obviněných při rozhovorech s jejich blízkými před ostatními osobami (např. vhodným umístěním telefonních automatů v prostorách věznice).

121. Ustanovení § 13a zákona o výkonu vazby.

122. Ustanovení § 5 odst. 2 NGŘ č. 13/2017, k realizaci telefonních hovorů obviněných, odsouzených a chovanců

123. Ustanovení článku 10 odst. 2 Listiny.

124. Ustanovení § 13a odst. 5 zákona o výkonu vazby.

Zjištění z návštěv

- » V navštívených věznicích byly telefony umístěny na chodbách oddělení či vycházkových dvorech.
- » V oddílech vazby se zmírněným režimem byly telefony ve společném prostoru, obvinění tedy mohli telefonovat v době, kdy se v tomto prostoru volně nacházejí.
- » Ve dvou věznicích bylo obviněným běžně poskytováno pouze 5 až 10 minut telefonování denně.
- » Ve dvou věznicích si obvinění stěžovali na nedostatek soukromí při telefonování.

Fotografie: Telefonní automat na chodbě věznice.

V navštívených věznicích jsou telefony umístěny na chodbách nebo vycházkových dvorech. To znamená, že ve většině případů musí být obvinění k telefonům doprovázeni příslušníky vězeňské služby. Předvádění obviněných z cel standardní vazby k telefonu a nutnost příslušníka být s obviněným po celou dobu rozhovoru je zatěžující a ovlivňuje nejen četnost a délku telefonování, ale také možnost personálu věnovat se jiné práci.

Jediným řešením, které bude reflektovat personální a provozní možnosti vězeňské služby i potřeby obviněných, je umístění telefonů na jednotlivé cely. Taková praxe je přitom zavedena v některých zahraničních věznicích a nejlépe splňuje požadavek co nejčastější komunikace s rodinou obviněných, který je zakotven v Evropských vězeňských pravidlech.¹²⁵ Navíc je tak značně snížen počet třetích osob, které mohou narušovat soukromí obviněného při rozhovoru s jeho blízkými či jinak neoprávněně zasahovat do jeho práva na respektování soukromého a rodinného života. V mezidobí od uskutečněných systematických návštěv do vydání této zprávy došlo k navýšení počtu telefonních automatů ve věznicích, což mohlo částečně zhojit výše uvedené nedostatky.

4.3 Skype

Vězeňská služba si sama uvědomuje, že je nutné přizpůsobit možnosti komunikace vězňů osob potřebám 21. století, rychlému rozvoji moderních technologií a digitalizaci. Také proto byl zaveden projekt Skype – návštěvy, prostřednictvím kterého vězněné osoby mohou za určitých podmínek vidět své blízké v online

125. Bod č. 24.1 Evropských vězeňských pravidel.

formě prostřednictvím aplikace Skype. Tuto iniciativu vězeňské služby velmi vítám a vím, že pilotování tohoto projektu probíhalo již před rozšířením onemocnění COVID-19. Díky tomu bylo v době platnosti opatření Ministerstva zdravotnictví souvisejících právě s rozšířením tohoto onemocnění (opatření ve formě omezení či zákazu návštěv ve věznicích) možno plošné rozšíření využívání Skype.

Skype může sloužit nejen ke kontaktu s rodinou či v rámci poskytování právní pomoci s obhájcem či advokátem, ale i ke snazšímu spojení s neziskovými organizacemi nebo Probační a mediační službou. Generálního ředitele Vězeňské služby ČR¹²⁶ i ministryni spravedlnosti¹²⁷ jsem již v průběhu roku 2020 žádala o rozvoj technologie Skype, podporu tímto směrem mi přislíbili oba dotyční.

Doporučení

22. Dále rozvíjet možnosti Skype technologií (komunikace, vzdělávání).

5. Další aspekty výkonu vazby

5.1 Těhotenství a mateřství

Při návštěvách vazebních věznic jsem se setkala také s těhotnými obviněnými. Prvořadým cílem vězeňské služby by v těchto případech mělo být vyvinout maximální úsilí k tomu, aby tyto ženy, pokud v době porodu budou stále ve výkonu vazby, mohly být po porodu nepřetržitě se svým dítětem.

Vězeňská služba má povinnost u každé obviněné ve výkonu vazby posoudit (resp. zjistit), zda není těhotná. Zjistí-li ošetřující lékař, že obviněná je těhotná, zpracuje o této skutečnosti informaci a předloží ji k projednání oblastní anebo nemocniční komisi. Protokol oblastní anebo nemocniční komise o projednání zdravotní způsobilosti obviněné předloží ošetřující lékař jako informaci k dalšímu opatření řediteli věznice.¹²⁸ Vnitřní předpis vězeňské služby nespecifikuje, jaká opatření může ředitel věznice uplatnit při zjištění těhotenství. Vždy je však nezbytné informovat těhotnou obviněnou o tom, že požádat ředitele věznice o to, aby mohla mít své dítě u sebe a starat se o ně po dobu jednoho roku po porodu.

Obviněná žena, které se během výkonu vazby narodí dítě, může mít toto dítě u sebe a starat se o ně, pokud toto dítě nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby.¹²⁹ Na žádost obviněné ženy ve výkonu vazby ředitel věznice rozhodne o umístění dítěte společně s matkou, pokud dítě nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby, popřípadě řízení v této věci před soudem neprobíhá, a vyhovění žádosti je ve prospěch dítěte. Před rozhodnutím si ředitel vyžádá posouzení poskytovatele zdravotních služeb v oboru praktické lékařství pro děti a dorost a orgánu sociálně-právní ochrany dětí, příslušného podle místa dosavadního bydliště nezletilého dítěte, zda je takový postup ve prospěch dítěte, a psychologický posudek obviněné.¹³⁰ Proti rozhodnutí ředitele může následně obviněná žena podat do 3 dnů od jeho oznámení stížnost. O stížnosti poté rozhoduje generální ředitel Vězeňské služby České republiky nebo k tomu zmocněný zaměstnanec vězeňské služby. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněná žena opakovat nejdříve po 14 dnech od právní moci rozhodnutí, pokud důvody, které vedly k zamítnutí žádosti, zřejmě pominuly.¹³¹

126. Bývalého generálního ředitele vězeňské služby genpor. PhDr. Petra Dohnala jsem v této souvislosti požádala na jednání dne 17. 6. 2020 o to, aby vzniklé možnosti Skype hovorů a videokonferencí do budoucna Vězeňská služba dále rozvíjela i mimo současná opatření (např. také ke studiu).

127. V dopisu ze dne 19. 8. 2020, č. j. MSP-123/2020-OMI-SP_I/3, mě ministryně spravedlnosti Mgr. Marie Benešová sdělila následující informace: „Dále bych Vás chtěla ujistit, že ve využívání komunikační platformy Skype budeme nadále pokračovat a usilovat o její postupné rozšiřování.“

128. Ustanovení § 44 odst. 1, 3, 5, a 6 NGŘ č. 32/2020, o poskytování zdravotních služeb ve Vězeňské službě České republiky.

129. Ustanovení § 28a odst. 2 zákona o výkonu vazby.

130. Ustanovení § 28a odst. 3 zákona o výkonu vazby.

131. Ustanovení § 28a odst. 4 a 5 zákona o výkonu vazby.

Fotografie: Prostor pro matky s dětmi ve věznici (kuchyně s dětským koutkem).

Výkon vazby matek nezletilých dětí je dále upraven v řádu výkonu vazby a ve vnitřním předpisu vězeňské služby.¹³² Jedná-li se o budoucí matku, která ve výkonu vazby očekává narození dítěte, obstarává si podklady s dostatečným časovým předstihem sama na základě informace podané sociálním pracovníkem věznice. Účelem tohoto postupu je předcházet odloučení narozeného dítěte od matky a zachovat příznivé podmínky pro udržení kojení.¹³³

V minulosti se tímto tématem zabýval Ústavní soud, který předběžným opatřením zasáhl ve prospěch ženy, která ve vazbě porodila a nemohla s dítětem zůstat. Soud nařídil vězeňské službě, aby přestala zasahovat do práv ženy a jejího novorozeného syna. Měli tak dostat možnost být spolu.¹³⁴ Ústavní soud taktéž konstatoval, že v případě, kdy nelze uvalení vazby na rodiče nezletilého dítěte z legitimních důvodů nejen odložit, nýbrž ani nahradit jiným mírnějším prostředkem, nutno věc posoudit také z hlediska tzv. nejlepšího zájmu dítěte podle článku 3 a 9 Úmluvy o právech dítěte¹³⁵ ve spojení s článkem 10 Ústavy ČR.¹³⁶

Také výbor CPT vše staví na nejlepšího zájmu dítěte, obecně však přítomnost matky s novorozeným dítětem ve věznici nepodporuje, nýbrž doporučuje maximálně u těhotných žen využívat alternativ k detenci. Dle výboru CPT je všeobecně uznávanou zásadou, že děti by se neměly rodit ve věznici. Pokud žena porodí jako vazebně stíhaná, potom by podle výboru CPT právo na mateřství nemělo být zasaženo více, než vyžadují

132. NGR č. 29/2020, kterým se stanoví podmínky pro výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody u matek nezletilých dětí ve Věznici Světlá nad Sázavou.

133. Ustanovení § 6 odst. 2 citovaného nařízení.

134. Vedení Věznice ve Světlé nad Sázavou žádosti matky být se svým dítětem nevyhovělo kvůli překročení kapacity oddělení pro matky s malými dětmi. Jako druhý důvod zaznělo doporučení pediatra, který nesouhlasí s umístěním neočkovaného novorozence ve věznici. Dítě se narodilo 3. srpna. Zůstalo v porodnici a matku odvezli zpět do vazební věznice. O tři dny později podala ústavní stížnost, 8. srpna Ústavní soud vydal předběžné opatření. Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. srpna 2017, sp. zn. III. ÚS 2467/17, dostupné z https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=3-2467-17_1.

135. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

136. Nález Ústavního soudu ze dne 9. května. 2018, sp. zn. IV. ÚS 2/18. Dostupné z https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=4-2-18_1.

bezpečnostní hlediska a bezpečnost dítěte. Dobrý kontakt mezi matkou a dítětem je v zájmu obou. Matky ve vězení by proto měly být po porodu ubytovány společně se svými dětmi a měly by být podporovány v kojení (pokud tomu nebrání závažné zdravotní důvody). Za nelidské a ponižující lze považovat odebrání dítěte matce ihned po porodu. Matce a dítěti by mělo být umožněno zůstat spolu alespoň po určitou dobu. Pokud následně dítě ve věznici zůstává, je třeba zabezpečit, aby matka s dítětem mohla denně trávit přiměřený čas a aby byla společně s dítětem ubytována v upravených podmínkách. Dlouhodobá opatření, zvláště pak oddělení dítěte od matky a jeho umístění mimo zařízení, je potřeba činit v každém jednotlivém případě na základě pediatricko-psychiatrických a medicínsko-sociálních posudků. Na jedné straně je zjevné, že věznice není pro novorozence a malé děti vhodným prostředím, na druhé straně však v žádném případě není zcela jistě žádoucí násilné odtržení malých dětí od jejich matek.¹³⁷

V minulosti se veřejný ochránce práv zabýval individuálním případem ženy ve vazbě, která s dostatečným časovým předstihem (3 týdny) žádala o to, aby mohla být umístěna po porodu se svým narozeným dítětem.¹³⁸ Dostala se jí však informace (od sociálního pracovníka věznice), že žádat může až po porodu. Ještě v den porodu byla odloučena na 3 dny od svého dítěte.

Správný postup by byl ten, kdyby si budoucí matka zažádala s dostatečným předstihem o umístění společně s dítětem na specializovaném oddílu ve Věznici Světlá nad Sázavou a následně by po uplynutí přiměřené doby po porodu (poté, co by již nebyla nutná hospitalizace v civilním zdravotnickém zařízení) byla i s dítětem eskortována do věznice se specializovaným oddílem (samozřejmě za dodržení všech dalších podmínek – nesvěření dítěte do péče jiné osoby, kladné vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kladné vyjádření lékaře). Považuji za naprosto nepřijatelné, aby mohlo (jako v uvedeném případě) dojít ihned po porodu k odloučení dítěte od matky, pokud k tomu není opravdu závažný důvod. Vězeňská služba již vydala nový vnitřní předpis, který reflektoval uvedené pochybení, a neměla by tak v budoucnu nastat uvedená situace.

Doporučení

23. Dbát zvýšené pozornosti při nastavení a provádění procesů souvisejících s těhotnými obviněnými ženami a jejich možnostmi být po porodu se svým dítětem.

5.2 Hygiena

Během výkonu vazby smí být obvinění podrobeni jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby, a nesmí přitom být ponižována jejich lidská důstojnost.¹³⁹ Jedním z předpokladů zajištění důstojných podmínek pro vazbu může být i zajištění hygieny při znalosti individuálních potřeb obviněných.¹⁴⁰ Udržování dobrých hygienických podmínek a okamžitý přístup k vhodnému sociálnímu zařízení totiž patří k základním součástem humánního prostředí.¹⁴¹ Zákon o výkonu vazby sice ukládá obviněným povinnost dodržovat zásady hygieny,¹⁴² nicméně je nutné, aby k tomu věznice poskytla vhodné prostory a vybavení, potřebnou dobu a zajistila i další podmínky, které obviněným umožní denní umývání, pravidelné holení a vykonávání jiných běžných hygienických úkonů.

137. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Ženy ve vězení, CPT/Inf (2018) 5 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168077ff14>.

138. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 1951/2019/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/1951-2019-VOP-JM-Z18.pdf>.

139. Ustanovení § 2 zákona o výkonu vazby.

140. ŠABATOVÁ, Anna; SVOBODA, Milan; MATUŠKA, Jiří; KLUMPAR, Martin. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Vězeňství II. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Dostupné z https://www.ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Vezenstvi_II.pdf.

141. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Výkon vazby a trestu. Výňatek z druhé obecné zprávy CPT. CPT/Inf(92)3-part2 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ce958>, bod 49.

142. Ustanovení § 21 odst. 6 písm. g) zákona o výkonu vazby.

5.2.1 Sprchování

Obvinění by měli mít možnost se koupat nebo sprchovat, pokud možno denně, nejméně však dvakrát týdně.¹⁴³ Teplota vody by pak měla odpovídat klimatickým podmínkám, ročnímu období a zeměpisné oblasti. Minimální standard dvou osprchování týdně v teplé vodě stanoví rovněž i řád výkonu vazby.¹⁴⁴

Zjištění z návštěv

- » Ve všech navštívených věznicích se v běžném režimu (mimo oddělení se zmírněnou vazbou) obvinění sprchovali jen dvakrát týdně, pokud se nejednalo o obviněné s doporučením lékaře pro častější sprchování.
- » Ve dvou navštívených věznicích byla doba určená čistě ke sprchování necelých pět minut. Jedna věznice po systematické návštěvě zvýšila dobu určenou ke sprchování z šesti na osm minut. V jiné věznici se doba pohybovala mezi pěti až deseti minutami, což obvinění hodnotili jako dostatečné.
- » V jedné z navštívených věznic nebylo obviněným umožněno osprchovat se po sportovních aktivitách; v jiné věznici záleželo na přístupu jednotlivých příslušníků. Dvě věznice sprchování po sportovních aktivitách umožňovaly.
- » Některé obviněné ženy uvedly, že si musí vlasy „před-umýt“ teplou vodou v umyvadle, aby stihly kompletní hygienu v nastaveném časovém limitu.
- » V jedné věznici obviněné ženy uvedly, že jim není umožněno sprchovat se častěji v období menstruace.
- » Mezi zaznamenanými stížnostmi obviněných ohledně sprchování byla i teplota a síla proudu vody.

Fotografie: Sprcha na vězeňském oddílu.

¹⁴³. Bod č. 19.4 Evropských vězeňských pravidel.

¹⁴⁴. Ustanovení § 36 odst. 1 řádu výkonu vazby.

Ve věci mytí a sprchování vězňů ESPL s odvoláním na Evropská vězeňská pravidla a zprávy výboru CPT potvrdil, že současný evropský standard v této oblasti je umožnit uvězněným osprchovat se minimálně dvakrát týdně.¹⁴⁵ Praxe ve všech navštívených zařízeních tak dosahuje minimálního standardu v souvislosti s četností sprchování, nicméně při současných podmínkách obvinění v běžném režimu jen těžko mohou dostát své povinnosti dodržovat zásady hygieny. Co se týče doby určené ke sprchování, pět minut sice postačí k rychlému opláchnutí, ale otázkou je, zda obviněným umožní provést osobní hygienu důkladně, a to zejména v případě, že se mohou sprchovat pouze dvakrát týdně. Proto by obviněným mělo být umožněno sprchovat se v teplé vodě alespoň třikrát týdně, případně by alespoň měla být navýšena doba sprchování.

V některých českých věznicích se ke sprchování používá tzv. „žetonový systém“, který zajišťuje, aby nedocházelo ze strany vězňů k plýtvání vodou; v důsledku toho se mohou sprchovat v těchto věznicích zpravidla každý den. Vhozením žetonu je spuštěn určitý časový limit pro tekoucí vodu, ale sprchu je možné přerušit a znovu zapnout (např. po dobu nanášení mýdla nebo mytí vlasů), čímž se přeruší běh časového limitu. Tento systém jednak šetří spotřebu vody, ale také umožňuje delší sprchování.

Nicméně je však nutné brát vždy v potaz individuální potřeby jednotlivých obviněných. Doba potřebná k osobní hygieně, požadavky na materiální podmínky pro její vykonání i četnost sprchování totiž mohou být odlišné u jednotlivých skupin obviněných, například u různých věkových skupin, u žen s nezletilým dítětem či v případě snížené pohyblivosti nebo zdravotního postižení. Podobně je tomu u obviněných s doporučením lékaře pro častější sprchování, kterým je individuálně upravena četnost i doba určená ke sprchování. Také obviněné ženy, které mají dlouhé vlasy, k jejich umytí logicky potřebují více času.

Věznice pro ženy musí zabezpečit sanitární zařízení a prostředky potřebné k naplnění specifických hygienických potřeb žen, a to zejména pro těhotné, kojící nebo menstrující ženy.¹⁴⁶ Například na Slovensku je ženám, dle zákona, umožněno sprchovat se v teplé vodě každý den.¹⁴⁷ Dle Světové zdravotnické organizace by věznice měly poskytovat hygienické vložky a tampony zdarma a zabezpečit možnost jejich bezpečné likvidace. Velmi důležitý je také neomezený přístup k sanitárním zařízením a umývárnam. Nezabezpečení těchto základních potřeb může samo o sobě představovat ponižující zacházení.¹⁴⁸

Při příležitostech, kdy je důležitá sebe prezentace osoby, jako jsou soudní jednání, by mělo být samozřejmostí, že obviněný má možnost se osprchovat. Považuji za vhodné, aby obvinění měli možnost se osprchovat také před eskortou k soudu, neboť právě v situacích, kdy jsou vystaveni zrakům veřejnosti, je nutné chránit jejich důstojnost a osobní čest.¹⁴⁹

5.2.2 Toaletní papír

Obviněnému, který nemá peněžní prostředky, věznice poskytne základní hygienické potřeby v nutném množství a sortimentu.¹⁵⁰ Evropská vězeňská pravidla i Pravidla Nelsona Mandely stanoví nezbytnost poskytnutí toaletních potřeb za účelem zajištění podmínek pro dodržování zásad hygieny obviněnými.¹⁵¹ Podle vnitřního předpisu vězeňské služby se má toaletní papír poskytovat podle skutečné potřeby minimálně jedenkrát měsíčně.¹⁵²

Stanovit minimální počet toaletních papírů, které má věznice obviněným měsíčně poskytnout, je naprosto nereálné a neúčelné vzhledem k individuálním rozdílům – zdravotní problémy, pohlaví, metabolismus, pitný

145. Rozhodnutí ESPL ve věci Grailovs proti Lotyšsku ze dne 25. 6. 2013 č. 6087/03, § 158.

146. Bod č. 5 Pravidel OSN pro zacházení s vězňemi ženami a pro opatření nespojená s odnětím svobody vůči pachatelkám trestné činnosti (Bangkok Rules).

147. Ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 221/2006 Z. z., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

148. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), Ženy zbavené svobody, CPT/Inf (2000) 13 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806cd36d>, bod 31.

149. Bod č. 73 odst. 1 Pravidel Nelsona Mandely.

150. Ustanovení § 35 odst. 3 řádu výkonu vazby.

151. Bod č. 19.6 Evropských vězeňských pravidel.

152. Ustanovení § 16 odst. 3 NGR č. 6/2012, o vstrojování obviněných, odsouzených a chovanců.

režim apod. Je nedůstojné, aby obvinění neměli přístup k toaletnímu papíru. V případě nedostatku toaletního papíru musí být obviněným bezodkladně poskytnut nový.

5.3 Aktivity

Všichni obvinění by měli mít možnost trávit minimálně osm hodin denně mimo svou celu, přičemž by měli tento čas využívat k různým smysluplným aktivitám.¹⁵³ Těmi by vedle práce a vzdělávání měly být také sportovní, kulturní či jiné volnočasové aktivity.¹⁵⁴

Fotografie: Ilustrační foto - aktivity, stolní hokejl.

Zjištění z návštěv

- » V žádné z věznic nebyl naplňován mezinárodní standard, aby obvinění trávili mimo své cely alespoň osm hodin denně. Zpravidla se k tomuto věznici ani zdaleka nepřibližovaly. Mimo vycházky (zpravidla bez sportovního vyžití) se v některých případech obvinění dostali na aktivitu mimo celu i jenom jednou týdně (případně méně často).
- » Obecně větší možnosti trávení volného času byly dostupné pro obviněné na odděleních se zmírněným režimem.
- » V některých věznicích neměli někteří obvinění ani možnost sledovat televizi na cele. V jednom případě se nejednalo o problém technický, ale o rozhodnutí ředitele, který první dva měsíce pobytu obviněných ve vazbě toto neumožňoval.
- » Ve většině věznic neměli obvinění k dispozici aktuální přehled aktivit, o něž by mohli projevit zájem. V jednom případě bylo náročné zjistit nabídku aktivit i pro zaměstnance Kanceláře, kterým byly dány k dispozici rozličné dokumenty běžně nedostupné vězněným osobám.

153. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Výkon vazby. Výňatek z 26. obecné zprávy CPT. CPT/Inf(2017)5-part [cit. 2022-01-25]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16808ef5b6>, bod 58.

154. Bod č. 27.6 Evropských vězeňských pravidel.

Chápu, že pro vazební věznice je náročné uspořádat smysluplné aktivity pro obviněné tak, aby bylo dosaženo výběrem CPT požadovaných osm hodin pobytu mimo celu. Oproti situaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je zásadní rozdíl ve skutečnosti, že v České republice v praxi nemohou obvinění pracovat, byť jim zákon toto umožňuje.¹⁵⁵ Není však přijatelné, aby obvinění trávili ve svých celách celý den, pouze s přestávkou na vycházku.

Vedle toho, že by měli obvinění trávit alespoň osm hodin denně mimo svoji celu, považuji také za důležité poukázat na potřebu, aby aktivity, jež jsou jim k dispozici, byly smysluplné. Za takovou aktivitu není možné chápat například možnost dvakrát týdně po dobu jedné hodiny sledovat televizi na kulturní místnosti, samozřejmě při absenci dalších aktivit. Tristní také je, pokud jsou obvinění prakticky nonstop zamčení na svých celách pouze

Fotografie: Ilustrační foto - prostory vězeňské knihovny.

s možností poslouchat přednastavenou rádiovou stanici či si číst knihy. Stávající nabídka smysluplného využití času obviněnými je zpravidla velmi chudá a zatím se neblíží standardu komplexních aktivit mimo celu.

V některých věznicích sice aktivit bylo nabízeno větší množství, ale velmi často o nich obvinění nevěděli. Toto jsem zaznamenala v těch věznicích, kde nebyl obviněným běžně volně dostupný seznam aktivit. Přehled v této oblasti chyběl nejvíce obviněným bez předchozích zkušeností z vězeňského prostředí, kteří se navíc potýkají se stresem z nového neznámého prostředí a pravidel.

Jsem si vědoma napjatého personálního stavu ve věznicích a omezené možnosti, či přímo nemožnosti rozšíření místností pro vykonávání smysluplných aktivit z důvodu architektonických dispozic věznice. Ke zvýšení četnosti aktivit by snad za určitých podmínek mohla cesta vést skrze společné aktivity obviněných a odsouzených.

Zákon o výkonu vazby a Evropská vězeňská pravidla¹⁵⁶ uvádějí, že odděleně se umísťují obvinění od pravomocně odsouzených. To však neznamená, že by se tyto dvě skupiny vězňů nemohly účastnit společně aktivit. Evropská vězeňská pravidla dokonce uvádějí, že pokud neodsouzený vězeň požádá, aby mu bylo umožněno zařazení do režimu (programu) pro odsouzené vězně, vězeňská správa má této žádosti pokud možno vyhovět.¹⁵⁷

155. Ustanovení § 19 zákona o výkonu vazby.

156. Bod č. 18.8 písm. a) Evropských vězeňských pravidel.

157. Bod č. 101 Evropských vězeňských pravidel.

Výbor CPT preferuje, aby vazebně stíhaným byl nabídnut uspokojivý program činností, a to zcela odděleně od odsouzených, aby tak byla plně respektována zásada presumpce neviny. Takovéto oddělení rovněž chrání obviněné osoby, které se ve vězení ocitají poprvé, před potenciálním kriminálním vlivem odsouzených vězňů¹⁵⁸ (tzv. kriminální infekcí).

I přes výše uvedené, je výbor CPT toho názoru, že umožnit vazebně stíhaným účastnit se organizovaných aktivit společně s odsouzenými je vhodnější, než je držet v celách až 23 hodin denně, a to po dlouhou dobu, jak se běžně stává v mnoha členských zemích Rady Evropy.¹⁵⁹ Tím by mohlo dojít k navýšení možností aktivit u obviněných osob.

Je otázkou, zda spojení s programem odsouzených je v podmínkách České republiky cestou jak rozšířit aktivity pro vazebně stíhané. Důvodem je to, že i pro odsouzené je nabídka aktivit ne vždy dostatečně široká a jejich těžištěm jsou pak vzdělávací a terapeutické aktivity a pracovní zařazení, byť i to se týká jen části odsouzených.

V roce 2020 byla průměrná denní zaměstnanost 7 561 odsouzených (z průměrného počtu 18 518 odsouzených za 1 den v daném roce).¹⁶⁰ Většina jejich běžného dne byla naplněna místo volnočasových aktivit právě prací. V současnosti ovšem žádný z obviněných nepracuje, byť to právní úprava umožňuje. Prací by obvinění nejen vyplnili svůj volný čas, ale také by mohli nadále alespoň částečně hradit výdaje, které mají i v době pobytu ve vazbě (například nájemné, výživu dětí apod.). Uvedená nemožnost pracovat (mít příjem), např. i v souvislosti s nedostatečnými materiálními podmínkami (výše popsány) představují výrazně horší podmínky uvěznění pro obviněné ve srovnání s odsouzenými.

Příklad **dobré** praxe

Jedna z věznic si vytvořila systém pro zaznamenávání aktivit, které obvinění absolvují, či měli absolvovat, ale odmítli. Díky tomuto systému je přehledně vidět, kolik času obvinění tráví na celách. Přestože tato věznice měla stanoven jako cíl, aby obvinění trávili rozličnými aktivitami tři hodiny denně místo hodin osmi, věznice díky svému systému měla přehled nad naplňováním stanoveného cíle.

Mladistvým ve vazebních věznicích bylo nabízeno velké množství aktivit (oproti zjištěnému standardu ve vazebních věznicích).¹⁶¹

V jedné věznici nebyly na celách elektrické zásuvky, takže obvinění v nich nemohli mít klasické televize či rádia. Tato věznice přistoupila k tomu, že obviněným byly nabíjeny jejich vlastní powerbanky, které následně napájely elektrické zařízení v celách.

Doporučení

24. Vytvořit seznam nabízených aktivit a volně ho obviněným zpřístupnit.
25. Umožňovat obviněným, aby smysluplným způsobem trávili alespoň osm hodin mimo své cely, případně taktéž umožnit obviněným používání televizí přímo na celách.

158. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Výkon vazby. Výňatek z 26. obecné zprávy CPT. CPT/Inf(2017)5-part [cit. 2022-01-25]. Dostupné na <https://rm.coe.int/16808ef5b6>, bod 55.

159. Tamtéž.

160. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020, str. 63.

161. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Výkon vazby. Výňatek z 26. obecné zprávy CPT. CPT/Inf(2017)5-part [cit. 2022-01-25]. Dostupné na <https://rm.coe.int/16808ef5b6>, bod 58 a 68: Vazebně stíhaným mladistvým by měl být poskytnut bohatý program aktivit mimo celu, vhodných pro jejich věk, například vzdělávání, sport, odborná výuka a rekreace. Významnou součástí každodenního programu mladistvých by měla být fyzická aktivita. Mladiství by taktéž měli mít možnost pohybu na vzduchu alespoň dvě hodiny denně, a to od okamžiku jejich nástupu do vazby. Čím déle vazba trvá, tím pestřejší by nabídka aktivit měla být.

Fotografie: Vězeňská posilovna.

Fotografie: Malá kulturní místnost s televizí.

5.4 Práce obviněných

Obviněný může být na vlastní žádost po dobu trvání vazby pracovně zařazen v rámci pracovních možností věznice.¹⁶² Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání obviněných v rámci vlastní podnikatelské činnosti nebo na smluvním základě s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací.¹⁶³

Věznice v České republice nezajišťují zaměstnávání obviněných. Zaměstnávání obviněných naráží totiž v praxi na spoustu úskalí a problémů, například: nedostatek pracovních míst pro vězněné osoby; nedostatek personálu, který by mohl zajišťovat toto zaměstnávání; nezáměr obviněných; skladba obviněných se velmi často obměňuje – není zcela jasné, kdy bude obviněný propuštěn z vazby či přesunut do výkonu trestu odnětí svobody, což ztěžuje plánování jeho zaměstnání; současně musí dojít ke splnění účelu a podmínek vazby (zejména v koluzní vazbě), což například komplikuje zaměstnání kompliců; taktéž chybí i právní úprava, která by se zabývala odměňováním obviněných za práci.¹⁶⁴ Přitom inspiraci lze najít např. na Slovensku.¹⁶⁵

Jsem přesvědčena, že právě zaměstnávání může být cestou k tomu, jak v budoucnosti zajistit rozšíření programu smysluplných aktivit obviněných osob.

Je nutné si uvědomit, že nezaměstnávání obviněných má velký dopad do jejich sociální sféry. Vzetím do vazby může dojít ke ztrátě zaměstnání, v jehož důsledku dochází k nemožnosti hradit běžné výdaje, např. nájem bytu, což má další negativní dopad – ztrátu bydlení. Nezaměstnávání současně ohrožuje i celou rodinu obviněného v situaci, kdy obviněný byl a je hlavní výdělečnou osobou. Obvinění nemohou zpravidla bez pomoci zvenčí realizovat nákupy ve vězeňské kantýně či si zajistit potřebné léky a další základní životní potřeby.

Doporučení

- 26.** Hledat způsoby a možnosti zaměstnávání obviněných.

^{162.} Ustanovení § 19 odst. 1 zákona o výkonu vazby.

^{163.} Ustanovení § 58 odst. 1 řádu výkonu vazby.

^{164.} DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 120–121.

^{165.} Srov. § 32 – § 34 zákona č. 221/2006 Z. z., o výkonu vazby.

5.5 Stížnosti a systém žádank

Ředitel věznice má povinnost určit okruh zaměstnanců pověřených přebíráním a odesíláním stížností a žádostí a jejich evidencí. Ředitel věznice dále musí vytvořit takové podmínky pro podávání stížností a žádostí obviněných, aby bylo vyloučeno, že s nimi budou zacházet jiné než oprávněné osoby.¹⁶⁶ Základní standard je, že vězeňská služba má přijmout taková opatření, která zaručí, že obvinění mohou podávat stížnosti a žádosti bezpečně, a pokud o to požádají, i důvěrným způsobem. Obvinění rovněž nesmí být vystaveni nebezpečí odplaty, zastrašování nebo jiným negativním reakcím v důsledku podání stížnosti nebo žádosti.¹⁶⁷

5.5.1 Stížnosti

Možnost podávání stížností je jedním ze základních nástrojů, který mohou obvinění použít, aby poukázali a případně následně i vyřešili problémy, kterým mohou ve vazbě čelit. Funkční stížnostní mechanismus je tedy důležitý pro prevenci špatného zacházení. Pokud se stížnostní mechanismus bere vážně a jeho využívání je vězňům otevřeno, pak kromě této funkce také přispívá k dobrým vztahům s personálem. Základními zásady pro prevenci špatného zacházení je v této oblasti dostupnost, přístupnost, důvěrnost a bezpečnost, účinnost a doložitelnost.¹⁶⁸

Zjištění z návštěv

- » V jedné z navštívených věznic se schránky na stížnosti nacházely na chodbách, takže obvinění k nim měli přístup pouze při navádění na vycházky či aktivity.
- » V jiné navštívené věznici byly schránky na stížnosti umístěny na každém patře u schodiště a byly odděleny mřížemi od prostoru, kde se obvinění mohli pohybovat.
- » V další navštívené věznici se v oddílu pro výkon vazby nacházela jen jedna schránka na stížnosti, a to vedle dveří kanceláře zástupce vedoucího oddělení výkonu vazby a trestu; přístup obviněných ke schránce tak byl značně omezen.
- » Ve třech navštívených věznicích nebylo na schránkách uvedeno, kdo je vybírá (kdo stížnosti vyzvedává).

Obvinění musí mít příležitost se denně se svými stížnostmi obrátit na ředitele/ředitelku věznice nebo zaměstnance, který je oprávněn je v tomto zastupovat.¹⁶⁹ Ve třech navštívených věznicích bylo zjištěno, že obvinění mají přístup ke schránce na stížnosti pouze, když jsou naváděni mimo celu či oddíl, zpravidla při cestě na vycházku. Schránky na stížnosti by však měly být umístěny tak, aby je mohli obvinění využít, i když zrovna nechtějí nebo nemohou jít na vycházku.

Obvinění v navštívených věznicích často nevěděli, kdo stížnosti ze schránek vybírá, nebo si mysleli, že stížnosti vyzvedávají dozorcí. To je však může odradit od podání stížnosti, zvláště v případě, že si myslí, že schránku vybírá personál daného oddílu (např. z případného strachu z odplaty). Proto by měly být ke stížnostem vyhrazené zvláštní schránky nesoucí informaci o tom, kdo je odpovědný za jejich vybírání, případně jak často jsou vybírány.

Doporučení

27. Doplnit na stížnostní schránky informaci, kdo stížnosti vybírá.
28. Umístit schránku na stížnosti na každý oddíl.

166. Ustanovení § 20 odst. 1 zákona o výkonu vazby.

167. Bod č. 57.2 Pravidel Nelsona Mandely.

168. Extract from the 27th General Report of the CPT, published in 2018. Dostupné z <https://rm.coe.int/16807bc668>.

169. Bod č. 56.1 Pravidel Nelsona Mandely.

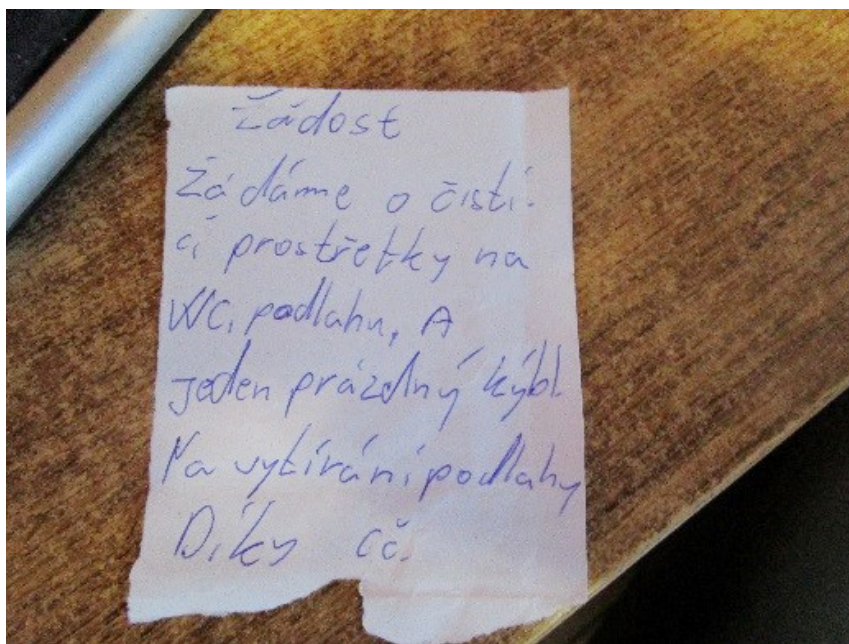
Fotografie: Schránky na stížnosti.

5.5.2 Systém žádank

Obvinění jsou v podstatě celodenně uzamčeni na svých celách (vyjma vycházek, návštěv, aktivit apod.), a nemohou si tak zajišťovat některé potřeby. Pokud chce obviněný prakticky cokoli zařídit, musí podat žádanku. Vzhledem k tomu, že systém žádanek ovlivňuje, jakým způsobem jsou uplatňována základní práva obviněných, měl by podléhat určitým standardům. V opačném případě se totiž nabízí prostor pro zneužití a šikanózní jednání vůči obviněným.

Zjištění z návštěv

- » V jedné z navštívených věznic obvinění poukazovali na to, že někdy dlouho trvá, než na žádanku někdo zareaguje (v řádu dnů). Jinde si obvinění opakovaně stěžovali, že čekají nepřiměřeně dlouho i na vyřízení banálních požadavků.
- » Na způsob vyřizování žádanek nejsou žádné formální požadavky. Žadanky se nijak neevidují ani neskládají.

Fotografie: Příklad neformální žádanky.

S ohledem na to, že se žádanky nezakládají ani jinak neevoluují, prakticky nelze doložit, kdy byla daná žádost podána či jak dlouho trvalo její vyřízení. Dalším problémem je, že si obvinění na zdlouhavé nebo dokonce chybějící vyřízení jejich žádosti nemohou stěžovat prostřednictvím oficiální stížnosti na oddělení prevence a stížností, jelikož neexistuje žádná evidence a obvinění nemají ani žádné potvrzení o tom, že nějakou žádost ve skutečnosti podali. Přitom i Pravidla Nelsona Mandely stanoví, že do systému pro správu spisů vězněných osob se uvedou informace o žádostech a stížnostech, pokud nejsou důvěrné povahy.¹⁷⁰

Řešením může být takový systém, kdy jsou obviněným k dispozici předtištěné formuláře. Obviněný formulář vyplní a předá vězeňskému personálu, který má povinnost ihned ve spodní části vyplnit datum a čas převzetí a své služební číslo či iniciály. Spodní část, která slouží jako potvrzení o převzetí žádosti, pak odtrhne nebo odstříhne a předá obviněnému. Žádost je pak personálem během 24 hodin nahrána do elektronického systému, který ji k vyřízení odešle pověřené osobě. Jiným způsobem může být digitalizace těchto požadavků např. prostřednictvím tzv. kiosků, jejich provoz již vězeňská služba v některých věznicích pilotuje.

Doporučení

- 29.** Zavést efektivní a průkazný systém pro přijímání žádanek.

5.6 Vnitřní řády

Ředitelé věznic mají v souladu se zákonem o výkonu vazby a řádem výkonu vazby stanovit způsob realizace práv a povinností obviněných vnitřním řádem věznice.¹⁷¹ Tento dokument upravuje většinu aspektů života obviněných při výkonu vazby,¹⁷² proto je nezbytné, aby byl pro vězněné osoby srozumitelný. Vnitřní řád zprostředkovaný vězňům by měl obecně reflektovat schopnosti osob pochopit a přečíst text. Dostupné by tedy měly být verze v různých jazycích a zjednodušené verze textu pro mladistvé či osoby, kterým čtení a psaní dělá potíže.

Na webových stránkách vězeňské služby jsou v současnosti vnitřní řády jednotlivých věznic jednoduše dohledatelné pro širokou veřejnost. Co se týče vězněných osob, mají zpravidla přístup k vnitřnímu řádu zajištěn tak, že mají výtisk přímo na cele. Předání výtisku vnitřního řádu spolu s důkladným probráním jeho obsahu při nástupu do vazby by mělo být standardním přístupem ve všech věznicích. Tímto způsobem se zvyšuje pravděpodobnost pochopení a dodržování stanovených práv a povinností.

Příklad dobré praxe

V jedné z věznic měli obvinění možnost vzít si vnitřní řád s sebou na vycházku. Pro tyto účely byly vnitřní řády k dispozici v prostoru před vycházkovými dvory.

Zjištění z návštěv

- » Věznice disponují různými jazykovými mutacemi vnitřního řádu. Cizinci tedy měli tento dokument k dispozici v jazyce, kterému rozumějí. Nicméně vnitřní řád psaný zjednodušenou (tzv. easy-to-read) formou se ve věznicích nenacházel.

Například v sousedním Rakousku některé věznice disponují verzí vnitřního řádu, která je tvořena pouze piktogramy. Taková podoba textu umožňuje všem osobám plně pochopit práva, povinnosti a časový rozvrh činností, které ve věznici probíhají. Text vnitřního řádu v českých věznicích je hutný a některým osobám může činit potíže takový text plně pochopit. Vzhledem k tomu, že se ve věznicích nacházejí mladiství obvinění, stejně tak osoby s mentálním postižením nebo osoby neschopné číst, je namístě, aby byla vytvořena alternativní verze textu vnitřního řádu, a to buď zjednodušením textu, nebo i případným využitím piktogramů. Úpravu

¹⁷⁰ Bod č. 8. písm. d) Pravidel Nelsona Mandely.

¹⁷¹ Ustanovení § 3 odst. 1 řádu výkonu vazby.

¹⁷² Tamtéž.

vnitřních řádů pro pochopení širším okruhem osob již v minulosti při své činnosti jedné z věznic doporučovala tehdejší veřejná ochránkyně práv v souvislosti s osobami se sluchovým postižením.¹⁷³

Doporučení

- 30.** Upravit vnitřní řády do easy-to-read formy.

173. Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 5. prosince 2018, sp. zn. 5347/2018/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-1-25]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6444>.

PŘEHLED DOPORUČENÍ

Doporučení jsem rozdělila na ta, jejichž naplnění spočívá ve vydání či změně vnitřních předpisů vězeňské služby, a tudíž je jejich realizace v kompetenci Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Kromě toho, že generální ředitelství naplní doporučení adresovaná přímo jemu, očekávám, že rovněž zajistí, aby jednotlivé věznice realizovaly doporučení směřovaná přímo jim. Pokud je splnění některých doporučení ze strany věznic závislé na finančních prostředcích, apeluji na generální ředitelství, aby vyšlo požadavkům věznic v rámci svých možností vstříc.

Doporučení adresovaná Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR

- » Dopracovat stavebně-technické standardy vězeňských zařízení (doporučení č. 2).
- » Změnit příslušný vnitřní předpis tak, aby bylo obviněným zajištěno dostatečné množství spodního prádla, ponožek a triček (doporučení č. 3).
- » Zajistit obviněným oděv uzpůsobený klimatickým podmínkám v letním období (doporučení č. 4).
- » Umožnit obviněným kombinaci erárního a vlastního oděvu (doporučení č. 5).
- » Zajistit vzdělávání příslušníků stran správného způsobu provádění důkladných osobních prohlídek (doporučení č. 9).
- » Používat slzotvorných prostředků jen ve zcela výjimečných případech (nikdy v uzavřených prostorách a jen se zajištěním bezodkladné zdravotní péče) a toto pravidlo upravit ve vnitřním předpisu (doporučení č. 10).
- » Upravit podmínky používání kamer v ubytovacích místnostech ve vnitřním předpisu vězeňské služby (doporučení č. 11).
- » Zvážit rozšíření možnosti používání osobních kamer na výstroji příslušníků (doporučení č. 13).
- » Vyhotovovat do zdravotnické dokumentace lékařský záznam o zranění vězňů zjištěných při prohlídce, který bude obsahovat co nejpřesnější popis události, zacházení a následných fyzických i psychických projevů, jak je udává pacient, záznam o lékařském nálezu včetně podrobného popisu zranění (charakter, velikost, umístění, barva kůže apod.), a stanovisko lékaře, co se týká pravděpodobné souvislosti nálezu a možného špatného zacházení (doporučení č. 14).
- » Dále rozvíjet možnosti Skype technologií (komunikace, vzdělávání) (doporučení č. 22).
- » Hledat způsoby a možnosti zaměstnávání obviněných (doporučení č. 26).
- » Upravit vnitřní řády do easy-to-read formy (doporučení č. 30).

Doporučení adresovaná jednotlivým vazebním věznicím

Níže formuluji doporučení, která mohou vazební věznice začít naplňovat, aniž by muselo dojít ke změně či vydání vnitřního předpisu či jiného pokynu ze strany Generálního ředitelství Vězeňské služby. Spočívají totiž především v přijetí manažerských opatření v oblasti organizace, řízení a kontroly a vedení pracovníků. Doporučení fakticky popisují dobrou praxi, již nebrání nic v tom, aby začala být naplňována. Uvedené pochopitelně neplatí v případě, kdy je k realizaci doporučení třeba finančních prostředků. Pro tyto případy jsem však výše apelovala na generální ředitelství, aby se snažilo požadavkům věznic vyjít vstříc.

- » Zajistit ve všech celách vazebních věznic dostatečné světelné podmínky a efektivní větrání (doporučení č. 1).
- » Umožnit obviněným provádět výměnu oděvů s dvoutýdenním intervalem, pokud to umožňuje velikost skříněk (doporučení č. 6).
- » Věznice by měly umožnit sportovní aktivitu všem obviněným, bez ohledu na to, zda vlastní civilní sportovní oděv, či nikoliv (doporučení č. 7).
- » Zajistit obviněným možnost vyprání vlastního oděvu v automatické pračce (doporučení č. 8).
- » Vybavit prostory snímané kamerou vhodnou infografikou a stanovit okruh subjektů, které budou mít přístup k záznamu z kamer (doporučení č. 12).
- » Provádět kompletní vstupní lékařské prohlídky bezodkladně po nástupu do vazby nejpozději do 24 hodin od nástupu do vazby (doporučení č. 15).
- » V případě, že se nestihne při vstupní lékařské prohlídce stomatologické vyšetření (či jiná obligatorní část vstupní prohlídky), musí se tato prohlídka dokončit v nejbližším možném termínu, o čemž musí být pořízen záznam ve zdravotnické dokumentaci (doporučení č. 16).
- » U každého vězně individuálně vyhodnocovat potřebnost přítomnosti příslušníka vězeňské služby v ordinaci (doporučení č. 17).
- » Zajistit v případě potřeby profesionální tlumočení při poskytování zdravotní péče cizincům (doporučení č. 18).
- » Umožňovat obviněným po individuálním zhodnocení návštěvy bez sluchové a zrakové kontroly (doporučení č. 19).
- » Umožnit návštěvníkům zakoupení drobného občerstvení (doporučení č. 20).
- » Zajistit, aby kontakt obviněné osoby s dětmi, ale i se všemi ostatními jejími návštěvníky, probíhal co nejběžnějším způsobem (doporučení č. 21).
- » Dbát zvýšené pozornosti při nastavení a provádění procesů souvisejících s těhotnými obviněnými ženami a jejich možností být po porodu se svým dítětem (doporučení č. 23).
- » Vytvořit seznam nabízených aktivit a volně ho obviněným zpřístupnit (doporučení č. 24).
- » Umožňovat obviněným, aby smysluplným způsobem trávili alespoň osm hodin mimo své cely, případně taktéž umožnit obviněným používání televizí přímo na celách (doporučení č. 25).
- » Doplnit na stížnostní schránky informaci, kdo stížnosti vybírá (doporučení č. 27).
- » Umístit schránku na stížnosti na každý oddíl (doporučení č. 28).
- » Zavést efektivní a průkazný systém pro přijímání žádanek (doporučení č. 29).

ZDROJE

Použitá literatura

Arapoutama aotearoa [on-line]. New Zealand: CCTV and On-Body Cameras. Department of Corrections. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.corrections.govt.nz/about_us/who_we_are/our_privacy_commitment/cctv_and_on_body_cameras.

Balancing security and dignity in prisons: a framework for preventive monitoring. Association for the prevention of torture. © Penal Reform International 2013. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/11/security-dignity-v8-final_for-web.pdf.

BARTOŇ, Michal; KRATOCHVÍL, Jan; KOPA, Martin; TOMOSZEK, Maxim; JIRÁSEK, Jiří; SVAČEK, Ondřej. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), ISBN 978-80-7502-128-1.

BEALES, Neil; MARSH, Leigh. On body cameras in prisons. Department of Corrections. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.corrections.govt.nz/resources/newsletters_and_brochures/journal/volume_4_issue_1_august_2016/on_body_cameras_in_prison.

Criminal law co-operation. Highlights 2017. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016808ae539>.

Česká lékařská komora. Tempus Medicorum [dokument pdf]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.lkcr.cz/doc/tempus_file/tm-10_19-155.pdf.

DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, ISBN 978-80-7676-066-0.

European Prison Rules. Recommendation Rec (2006) 2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules (revised). Council of Europe. [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2020 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809ee581.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Aktualizace standardů CPT ohledně výkonu vazby a trestu, CPT/Inf (2001) 16 [online]. Štrasburk: CPT, 2001 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806cd1fb>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení, CPT/Inf (2013) 29 [online]. Štrasburk:

CPT, 2013 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ccc36>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Standardy CPT, CPT/Inf (2002) 1 [online]. Štrasburk: CPT, 2002 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/Standardy_odborne/CPT_standardy_2004_cze.pdf.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Zdravotnické služby ve věznicích, CPT/Inf (2001) 16 [online]. Štrasburk: CPT, 2001 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ce91e>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18 [online]. Štrasburk: CPT, 2015 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky ve dnech 2. až 11. října 2018. CPT/Inf (2019) 23 [online]. Štrasburk: CPT, 2019 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/168095aeb2>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky ve dnech 21. až 30. dubna 2002, CPT/Inf (2004) 4 [online]. Štrasburk: CPT, 2004 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695650>.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Ženy zbavené svobody, CPT/Inf (2000) 13 [online]. Štrasburk: CPT, 2000 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z <https://rm.coe.int/16806cd36d>.

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, ISBN 978-80-247-5046-0.

Kancelář veřejného ochránce práv. Závěrečné stanovisko ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. 645/2011/VOP/MS. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2320>

Kancelář veřejného ochránce práv. Závěrečné stanovisko ze dne 16. října 2018, sp. zn. 5630/2018/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6266>.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření ochránce ze dne 9. března 2012, sp. zn. 453/2011/VOP/MS. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1708>.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 29. května 2019, sp. zn. 1951/2019/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/1951-2019-VOP-JM-Z18.pdf>.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 5. prosince 2018, sp. zn. 5347/2018/VOP/JM. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6444>.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva o šetření ochránce ze dne 16. února 2021, sp. zn. 6300/2020/VOP/PG. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9150>.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva z návštěv vazebních věznic z roku 2010. Veřejný ochránce práv – ombudsman [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2010/Vazebni_veznice_2010.pdf.

Kancelář veřejného ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. Věznice. 2016. Veřejný ochránce práv – ombudsman. [on-line]. Brno [cit. 2022-01-28]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

MOTEJL, Otakar; ZDRAŽILOVÁ, Petra; SVOBODA, Milan a kol. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Vězeňství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, ISBN 978-80-7357-606-6. Dostupné z https://www.ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Vezenstvi.pdf.

Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami (Pravidla Nelsona Mandely). www.ochrance.cz [online]. Brno: KVOP, 2020 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf.

ŠABATOVÁ, Anna. Ombudsman a lidská práva. Brno: DOPLNĚK, 2008, ISBN 978-80-7239-229-2.

ŠABATOVÁ, Anna; SVOBODA, Milan; MATUŠKA, Jiří; KLUMPAR, Martin. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Vězeňství II. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Dostupné z https://ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Vezenstvi_II.pdf.

VS ČR. Koncepce vězeňství do roku 2025. 2015. [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2015 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>.

VYSOKÝ KOMISAŘ OSN. Zásady účinného vyšetřování a dokumentování mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání („Istanbul Protocol“). [online]. 2004 [cit. 2022-01-28]. V angličtině dostupné z Refworld | Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment („Istanbul Protocol“).

Rozhodnutí vnitrostátních soudů

Nález Ústavního soudu ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, dostupné na https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/I._US_860_15_verze_na_web.pdf.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 2020, sp. zn. IV. ÚS 1559/20, dostupné na https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2020/IV._US_1559_20_an.pdf.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. května 2018, sp. zn. IV. ÚS 2/18, dostupné na https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=4-2-18_1.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. srpna 2017, sp. zn. III. ÚS 2467/17, dostupné na https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=3-2467-17_1.

Rozhodnutí ESLP

El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, rozsudek ze dne 13. 12. 2012, č. 19630/09.

Grimailovs proti Lotyšsku, rozsudek ze dne 25. 6. 2013, č. 6087/03.

Izci proti Turecku, rozsudek ze dne 23. července 2016, č. 42606/05.

Tali proti Estonsku, rozsudek ze dne 13. února 2014, č. 6393/10.

Varga a další proti Maďarsku, rozsudek ze dne 10. dubna 2015, č. 14097/12.

Yankov proti Bulharsku, rozsudek ze dne 11. prosince 2003, č. 39084/97.

Veřejný ochránce práv

Údolní 39, 602 00 Brno

informační linka: **+420 542 542 888**

telefon (ústředna): **+420 542 542 111**

e mail: podatelna@ochrance.cz

www.ochrance.cz

www.facebook.com/verejny.ochrance.prav

www.ochrance.cz/potrebuji-pomoc/omezeni-na-svobode

ISBN 978-80-7631-065-0

www.ochrance.cz